

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

TÜRKİYE'DE SOSYAL HİZMETİN ÖNCÜLERİ: SOSYAL HİZMETLER AKADEMİSİ MEZUNLARI ÖRNEĞİ*

PIONEERS OF SOCIAL WORK IN TURKEY: THE CASE OF SOCIAL SERVICES ACADEMY GRADUATES

Dr. Öğr. Üyesi Adem ÖTER¹

Dr. Öğr. Üyesi Şefika Eda ÇİÇEK²

ÖZ

Sanayi devrimi ile birlikte değişen dünya düzeniyle ortaya çıkan ve çeşitlenen bireysel ve toplumsal sorunlar sosyal hizmet uygulamalarının kamu hizmetleri kapsamına alınmasına ve yasal güvence ile hak olarak sunulmasına imkân sağlamıştır. Sosyal hizmetlerin devlet eliyle yürütülmesi alandaki meslek elemanı ihtiyacını doğurmuştur. Dünyada sosyal hizmetin meslekleşmesi ve mesleki eğitim yönündeki gelişmeler çok eski tarihlere dayansa da Türkiye'de mesleki eğitim 1961 yılında açılan Sosyal Hizmetler Akademisiyle başlamıştır. Akademi 1961-1982 yılları arasında eğitim faaliyetlerine devam etmiş, 1983 yılında Sosyal Çalışma Bölümü ile birleştirilip Sosyal Hizmetler Yüksekokulu'na dönüştürülmüştür. Bu kapsamda çalışmanın giriş bölümü literatür taraması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Bölüm, sosyal hizmet kavramının tanımı, gelişimi, genelde eğitim süreci, özelde ise Sosyal Hizmetler Akademisiyle ilgili bilgileri içermektedir. Araştırmada karma yöntem benimsenmiş olup kartopu örneklemeyle 41 katılımcıya ulaşılarak görüşmeler yapılmıştır. Çalışmanın nicel verileri SPSS programıyla nitel verileri ise MAXQDA programı kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışma ile Akademi'ye öğrenci seçimi ve öğrencilerin sosyo-demografik bilgileri, öğrencilerin Akademi'de almış oldukları eğitimin nitelikli meslek elemanı yetiştirmeye etkisi, sosyal hizmet uzmanlarının çalışma alanları ve onların Akademi'yle kişisel bağları ortaya konulmuştur. Çalışma sonucunda, Akademi öğrencilerinin birçoğunun aynı demografik özelliklere, mesleki bilgi ve beceri yeteneklerine sahip oldukları ve mesleki ilke olarak bu özellikleri benimsedikleri görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmetler Akademisi, Sosyal Hizmet Eğitimi, Sosyal Hizmet Mezunu, Sosyal Hizmet Uzmanı.

JEL Sınıflandırma Kodları: I23, Z18, J81.

ABSTRACT

Individual and social problems that emerged and diversified with the changing world order as the result of the Industrial Revolution enabled social service practices to be included in the scope of public services and to be offered as a right with legal assurance. The execution of social services by the state has led to the need for professional staff in the field. Although the professionalization of social work and vocational training in the world dates way back, vocational training in Turkey started with the Social Services Academy that opened in 1961. The Academy continued its educational activities between 1961 and 1982, and in 1983 it merged with the Department of Social Work and transformed into the School of Social Services. In this context, the introductory part of the study is conducted as a literature review. The chapter includes information on the definition and development of the concept of social work, the education process in general and the Academy of Social Services in particular. The research population consists of social workers who graduated from the Academy of Social Services (1965-1982). Mixed method is adopted in the study and interviews are conducted with 41 participants by snowball sampling. The quantitative data of the study are analyzed using the SPSS program and the qualitative data are analyzed using the MAXQDA program. The study reveals the selection of students to the Academy, the socio-demographic information of the students, the impact of the education they received at the Academy on the training of qualified professionals, the field of work for social workers and their personal ties with the Academy. The study finds that most of the Academy students have the same demographic characteristics, professional knowledge and skills, and adopt these characteristics as professional principles.

Keywords: Social Work Academy, Social Work Education, Social Work Graduate, Social Worker.

JEL Classification Codes: I23, Z18, J81.

* Bu çalışma için Süleyman Demirel Üniversitesi Etik Kurulundan E-87432956-050.99-73708-/2020-32 sayılı ve 28.06.2021 tarihli etik kurul onayı alınmıştır.

¹ Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Güvenlik Bilimleri Fakültesi, Güvenlik Bilimleri Bölüm Başkanlığı, ademoter@yahoo.com

² Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, edacicek@sdu.edu.tr

EXTENDED SUMMARY

Purpose and Scope:

“Pioneers of Social Work in Turkey: The Example of Social Work Academy Graduates” aims to examine the student selection for the Academy, the socio-demographic information of the students, the effect of the theoretical and applied education that the students received in the Academy on the training of qualified professionals, the social work areas that social workers have started to perform in the field and their personal ties with the Academy. The research covers the 18-year period from the first graduates of the Social Services Academy (1965) to the last graduates (1982). The research data were obtained from the interviews with 41 (20 male and 21 female) graduates of the Social Services Academy. In the study, at least one female and one male participant was interviewed from each year. The study will make an important contribution to the literature on Turkish social work through its main finding that based on the perspective of the first social workers of who graduated from the Social Services Academy, the vocational training they received in the Academy was aimed at providing services in accordance with the social structure of Turkey.

Design/methodology/approach:

The universe of the study is the graduates of the Social Services Academy. The sample group consists of social workers who have graduated from the Social Services Academy and worked at various public and private institutions and organizations in Turkey and have performed their profession for at least 1-2 years. In this context, 41 social workers who graduated from the Social Services Academy between 1965 and 1982, who were selected on a voluntary basis by snowball sampling method and participated in the research voluntarily, were reached. In order to increase the reliability of the research findings, at least one female and one male participant from each year was interviewed with the dimensional sampling method. Dimensional sampling is multidimensional quota sampling. A sample is created by including the dimension in the universe at least once in the research. It provides a highly reliable sample in small-scale studies, because dimensional research ensures that every individual and object in the universe enters the sample at least once (Aziz, 2014, p.55). The purpose of dimensional sampling is to provide a framework for the research by determining a purposeful sample representing the universe that the researcher wants to generalize (Arnold, p. 1970, 147). Since one-way dimensional sampling acts as an unbiased and predictive sample from the universe, the researcher obtains reliable information with little effort, since it has a high ability to represent the research universe (Vos, 1964, p. 237; McClintock et al., 1979, p. 619; Arnold, p. 1970, 147).

Findings:

The oldest of the participants is 83 years old and the youngest is 60 years old. All of the participants started working in the public sector, and some of them continued to work in the private sector. Spouses of 89.7% of the participants have a profession, 35.9% are social workers and 5.1% are social worker assistants. Almost all of the participants (97.6%) are retired. 19.5% of retirees still continue to work in the field of social work. There is only one person (2.4%) who has not yet retired and continues to work. The first retirement among the interviewees took place between 1985-89. The most intense retirement period is between 2000-2004 (29.3%). The data obtained show that the social work specialist candidate selection exams conducted by the Academy are rational in terms of training qualified social workers. The most important reasons why the participants preferred the Academy are first, the scholarship opportunity (20%) provided by the Academy, second, the circle of friends who are knowledgeable about the Academy (16%), third, the interest in the profession (14.7%), and fourth, the ease of finding a job (13.3%) after graduation. The experiences of the participants related to the Social Services Academy and professional practice were determined based on six main themes. These themes are the relationship and interaction between students; relationship and interaction between the students and the faculty; difficulties encountered in the performance of the social work profession, the place of social work in the social structure; unique characteristics and professional recommendations of the social work profession.

Conclusion and Discussion:

Social Services Academy is the first higher education institution to meet the need for trained professional staff in the field of social work in Turkey between 1961-1982. According to the demographic information obtained as a result of the quantitative analysis, the participants are between the ages of 60 and 83. All of the participants started their profession in the public sector and some of them continued in the private sector. Most of the spouses of the participants are professionals. Few are even social workers. All but one of the participants are retired. It was observed that the first retirement years were between 1985-89 and the most frequent retirement years were between 2000-2004. The evaluation data of the participants about the Academy show that the social worker candidate selection exams conducted by the Academy are rational in terms of training qualified social workers. Friendship, interest in the profession and ease of finding a job, especially the scholarship opportunity provided by the Academy, are the most important reasons why the participants preferred the Academy. Participants worked mostly in the field of child welfare, followed by social work management, elderly services and other social work areas, respectively. Since the Social Services Academy gave importance to the selection of students with the same level of professional competence in terms of psycho-social knowledge and skills, there are great similarities between the students, which allowed them to see the Academy as a big family and to see their friends as their siblings. In conclusion, the Social Services Academy, as the first higher education institution in Turkey to train social workers, has started to train social workers simultaneously with many other countries. From the opening to the closing of the academy, it is seen that an education culture is formed within the framework of love, respect, responsibility and trust in general among both the faculty members and their students.

1. GİRİŞ

Sosyal hizmet kavramı, iki farklı alanda tanımlanma imkânına sahiptir. Kavram, bir yandan bir bilim dalını işaret ederken, aynı zamanda o bilim dalında faaliyet gösteren uzmanların çalışma alanı olarak da tanımlanmaktadır. İkinci anlatım sosyal hizmetin meslek tanımını ortaya çıkarmaktadır. Bilim olarak farklı biçimlerde tanımlanabilmesine rağmen genel tanımına göre, sosyal hizmet, yoksulluk kaynaklı olup olmadığına bakmaksızın, içinde buldukları toplumun yaşam ve algılama seviyesine, kendilerine bağlı olmayan sebeplerle bir süre veya süresiz olarak ulaşamayan bireylere, bazen karşılıklı bazen de karşılıksız şekilde sunulan parasal veya nesnel kapsamdaki sosyal ve ekonomik destek hizmetleridir (Çengelci, 1996, s. 4). Sosyal hizmetin amacı, kriz durumu içinde bulunan bireye, yaşadıkları krizin sosyal ve psikolojik yönlerden zararlarını önlemek ya da hafifletmek konusunda destek olmak ve birey, grup ve toplumun sağlıklı gelişebilmesini engelleyen unsurları ortadan kaldırmaktır (Friedlander, 1965, s. 1). Sosyal hizmetin kapsamını, yaşlı, engelli, kadın, çocuk, aile, toplum vb. dezavantajlı gruplara yapılan gönüllü hizmetler ve aynı-nakdi yardımlar oluşturmaktadır. Sosyal hizmet, müracaatçıların toplumsal değişmeye bağlı olarak insan ilişkilerinde yaşadığı sorunlarla mücadele etmeye yönelik çalışmalarla kişiliklerini güçlendirirken, ekonomik yoksulluklarına bağlı olarak refah seviyelerinin yükseltilmesine yönelik çalışmalarla da onların güçlü ve özgür bireyler olmalarını sağlamaktadır (Özdemir, 2006, s. 91). Sosyal hizmetin hedefi, mikro düzeyde bireylerin, mezo düzeyde grupların, makro düzeyde ise tüm toplumun her alanda yüksek refah seviyesine kavuşabilmesi için çözümler bulmaktır. Bu çözümlere ulaşmaya çalışırken bireylerin fiziksel, psikolojik ve ekonomik özellikleriyle birlikte, yaşam çevrelerinin de tüm dinamiklerini göz önünde bulundurmaktadır (Friedlander, 1965, s. 6).

Sanayi devrimi sonrasında ortaya çıkan sosyal devlet ya da sosyal refah anlayışları öncesinde, din adamları ve hayırseverlik kurumları tarafından yerine getirilen sosyal hizmet uygulamaları, değişen dünya düzeni sonrasında ortaya çıkan sorunların toplum düzenini tehdit etmeye başlaması ile profesyonel olarak yapılmaya başlamıştır. Profesyonelleşme, devletin sosyal hizmetleri kapsamı ve yasal düzenlemelerinin içerisine dâhil etmesiyle mümkün olmuştur. Sosyal hizmet uygulamalarının devlet eliyle yürütülmesi de sosyal hizmeti meslek haline dönüştürmüş ve eğitimli sosyal hizmet uzmanı ihtiyacı doğmuştur (Yeler, 2019, s. 277).

Fiziksel, sosyal ve/ veya psikolojik işlevselliğini yitirmiş bireylerin potansiyel güçlerinin farkına varmalarını sağlayarak, bu güçlerini kullanabilir hale getirmek ve bireylerin çevre ile etkileşimlerini artırarak yeniden işlevsel hale gelmelerini sağlamak meslek olarak sosyal hizmet uygulamasının temel amacını oluşturmaktadır. Sosyal hizmet mesleği, uygulamalarını mikro (birey), mezo (grup) ve makro (toplum) düzey müdahale süreçleriyle yerine getirmektedir (Akyıldız, 2020, s. 277).

Seminer, kurs ve benzeri faaliyetler mahiyetinde olan sosyal hizmet meslek eğitimleri 1800'lü yıllarda başlamıştır. Gönüllü konferans ve kurslarının etkisiyle sosyal hizmet eğitimine olan ihtiyaç artmış, 1899 yılında Amsterdam/ Hollanda'da uygulama dersleri ağırlıklı ve 2 yıl süre ile eğitim verecek olan ilk sosyal hizmet okulu açılmıştır. Bu gelişmeyi takiben 1940'lı yıllara kadar diğer Avrupa ülkelerinde ve Kuzey Amerika'da örgün eğitime geçiş için adımlar atılmaya başlamıştır (Yaman vd., 2015, s. 16; Akyıldız, 2020, s. 284).

Dünyada erken dönemlerde yaşanan bu gelişmelere rağmen Türkiye'nin de aralarında bulunduğu birçok ülkede sosyal hizmet eğitimi ancak 1950'lerden sonra hayata geçirilebilmiştir. 1960'lara gelindiğinde ise *Council on Social Work Education* tarafından 5 Nisan 1960 tarihli New York Times gazetesinde yeni bir meslek olan sosyal hizmetin olgunluk çağına doğru büyüyüp geliştiği belirtilmektedir. Bu mesleğin en önemli özelliği ise konusunun insan olmasıdır. (Kuntbay, 1961, s. 19, 20)

O zamana kadar ülke bazında eğitim verilmesi aşamasında gelişme yaşanmamasına rağmen Türkiye'nin bireysel olarak sosyal hizmet eğitimiyle tanışması Sabiha Sertel (1895-1968)'in eşiyle birlikte 28 Kasım 1919'da Columbia Üniversitesi'nde burslu eğitim almak için New York'a taşınmasıyla başlamıştır. Sertel, Columbia Üniversitesine bağlı Sosyal Çalışma Okulu'nda (*New York School of Social Work*) sosyal çalışma lisans eğitimini 25 Mayıs 1923 tarihinde tamamlayarak sosyal hizmet diplomasını almıştır. Bu bağlamda Sertel, ülkemizin profesyonel anlamda eğitim alan ilk sosyal hizmet mezunu ve uzmanıdır (Danışoğlu, 2011). Sertel, mezuniyetinden kısa bir süre sonra ailesiyle birlikte Türkiye'ye dönmüş fakat ülkeye döndükten sonra sosyal hizmet alanı ile ilgilenmeyerek gazetecilikle uğraşmıştır (O'Brien ve Deriş, 2019; Yaman vd., 2015, s. 29).

Türkiye'nin yükseköğretim düzeyinde sosyal hizmet alanındaki ilk eğitim kurumu, 1948-1951 Marshall yardımlarının bir devamı niteliğinde, finansal desteği ABD tarafından sağlanmış olan Sosyal Hizmetler

Akademisi'dir. Akademi'nin yükseköğretim modeli ve öğretim elemanı desteği de çoğunlukla yine ABD tarafından sağlanmıştır (Yaman vd., 2015, s. 30).

Sosyal Hizmetler Akademisi'nin kurulduğu yıllarda Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) gibi yükseköğrenimle ilgili bir üst kurum bulunmadığı için okulun kuruluşu, iş ve işleyişle ilgili tüm sorumluluk Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na verilmiştir. Bu bağlamda Akademi, 1959 tarih ve 7355 sayılı Kanun ile kurulan Sosyal Hizmetler Enstitüsü'ne bağlı dört yıllık lisans eğitimi veren bir yükseköğretim kurumu olarak 1961 yılında Ankara Sıhhiye Halk Sokak 7 numarada bulunan 5 katlı bir binada eğitim faaliyetlerine başlamıştır (Işıkkhan, 2011, s. 1). 1963 yılında Akademi, 225 sayılı Kanun ile kurulan Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü'ne bağlanmıştır (Karataş ve Erkan, 2011, s. 47).

7355 sayılı Sosyal Hizmetler Enstitüsü Kurulmasına Dair Kanun'un 9. maddesi uyarınca Akademi'nin, sosyal hizmet uzmanı ve sosyal hizmet yardımcılarının alacağı eğitimin süresi ve kapsamı detaylı bir şekilde düzenlenmiştir (Resmî Gazete, 22.06.1959, Sayı: 10233.). Akademi'de verilen eğitimin içeriğinde, mesleğe yönelik teorik bilgilerin yanında uygulamaya yönelik becerilerin de kazandırılması hedeflenmiştir (Gökçeşlan Çıfci, 2009, s. 2065). Sosyal hizmet müdahalesi için teoride meslek elemanlarının bilgi, beceri ve değer temelleriyle donatılması, uygulamada ise bu temelleri kullanabilmesi gerekmektedir.

Sosyal Hizmetler Akademisi'nin açıldığı 1961-1962 Ders yılı için 341 aday; 1962-1963 ders yılı içinse 377 aday başvuru yapmıştır. Akademiye girmek isteyen adayların sahip olması gereken şartlar 5 madde halinde belirlenmiştir:

- 1) Türkiye Cumhuriyeti uyruğunda olmak, (Yabancı uyruklular Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının izni ile kabul edilir).
- 2) Lise mezunu olmak,
- 3) 30 yaşından büyük olmamak, (burslu öğrenim yapacaklar için).
- 4) Akademi'deki eğitimi yerine getirebilmek için fiziki, duygusal ve ruhsal bakımdan uygun olmak.
- 5) Giriş- sınavında başarı göstermek ve mülakat heyetince kabul edilmek.

Bu adaylara önce zekâ ve bilgi testi uygulanmış ve zekâ testine ağırlık verilerek yapılan sıralamada, en yüksek puan alan 75 aday önceden belirlenen bir jüri tarafından mülakata alınmıştır. Mülakat sonrasında ise başvuru sahibi 75 aday arasından asil ve yedek listelere göre öğrenci kabul edilmiştir. Yapılan mülakatta, başvuru sahipleri arasından, nitelikli sosyal hizmet uzmanı olabilecek potansiyelde olan öğrenciler seçilmiştir. Giriş sınavlarında ve mülakatlarda adayların belirli bir seviyede duygusal olgunluk, mesleki gelişme için yetenek, yükseköğrenim için kabiliyet ve mesleki hizmet yapma bakımından topluma karşı olan ilgisi ölçülmüştür (İyicil, 1963, s.10; SHA Rehber, 1968-1969, s.23). Yapılan sınavlar sonrası Akademi 1961-1962 ders yılında 34³ öğrenci ile eğitim faaliyetlerine başlamıştır. Akademiye öğrenci alımıyla ilgili ölçütler sonraki yıllarda Yüksek Öğrenim Kurumlarına merkezi öğrenci seçme sınavının yapılmaya başlanmasıyla değişikliklere uğramıştır.

Akademi 1965 yılında ilk mezunlarını vermiş, mezunlar içerisinde 3 kişi araştırma görevlisi olarak (Erkin Besin, Erkan Öngel, Gönül Erkan) Akademi'de göreve başlamıştır. Diğer mezunlar ise Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bünyesinde bulunan kuruluşlarda, Adalet Bakanlığına bağlı kuruluşlarda, Devlet Planlama Teşkilatı'nda ve Köy İşleri Bakanlığı'nda sosyal hizmet uzmanı ve sosyal çalışmacı unvanıyla görevlerine başlamışlardır (Şammas Hüyükü ve Emel Danışoğlu ile yapılan görüşmeler, 14.10.2021). Akademi'nin eğitim kadrosu Birleşmiş Milletler tarafından desteklenirken, mezunlar dan bazılarını yurtdışında lisansüstü eğitim imkânı sağlanmıştır. Bu bağlamda sosyal hizmet eğitim kadrosunun temelinde Akademi'nin etkisi de büyük olmuştur (Karataş ve Erkan, 2005, s. 9).

O yıllarda Türkiye'de sosyal hizmet alanında bilim insanı ve telif eser eksikliği nedeniyle dersler, Akademi'nin Türk öğretim üyelerinin hazırlamış oldukları dar kapsamlı ders notları ve tercüme eserler ile yürütülmüştür. Sonraki yıllarda sosyal hizmet alanında alan araştırmalarıyla desteklenen telif eser sayısı artmış, Akademi'de fiziki

³ Akademi'ye giriş için yapılan sınavda 34 öğrenci başarılı olmuş; fakat eğitime 32 (10 kadın- 22 erkek) öğrenci ile başlanmıştır. 1965 yılında Akademi'den 28 (8 kadın- 20 erkek) öğrenci mezun olmuştur (Behzat Eldem ile yapılan görüşmeden elde edilen Sağlık Bakanlığı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Eğitim ve Tanıtma Şubesi arşiv belgesi).

mekân olarak büyüyerek 09.08.1971'den itibaren Keçiören'deki yeni okul binasına taşınarak eğitim faaliyetlerini burada sürdürmeye başlamıştır (Kut, 1971, aktaran Koşar ve Tufan, 1999, s.12).

Sosyal hizmet eğitiminde ikinci, fakat üniversite bünyesinde ilk sosyal hizmet uzmanı yetiştiren eğitim kurumu, 1967 yılında kurulan Sosyal Çalışma Yüksekokulu olmuştur. Yüksekokul, Emre Kongar tarafından kurulmuş ve sosyal hizmet eğitiminde kullanılan ilk ders kitabı "Sosyal Çalışmaya Giriş" de Emre Kongar tarafından 1972 yılında yayınlanmıştır. 1971-1972 eğitim öğretim döneminde alt program olarak Sosyoloji Bölümüne bağlanan Sosyal Çalışma Bölümü, 1974-1975 eğitim öğretim döneminde Hacettepe Üniversitesi bünyesine dâhil edilmiş, 1976 yılında da ismi Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetler olarak değiştirilmiştir (Karataş, Erkan, 2011, s. 47, Yaman vd. 2015, s. 30,31). Akademi ve bölüm eğitimi arasında farklar görülmüştür. Akademi birey ağırlıklı eğitim verirken, bölüm toplum ağırlıklı eğitimi tercih etmiştir (Yaman vd., 2015, s. 30, 31).

1982 yılında YÖK kararıyla Sosyal Hizmet Akademisi, Hacettepe Üniversitesi'nde yüksekokula dönüştürülmüş, 1974 yılında üniversiteye dâhil edilen bölüm de aynı çatı altında yüksekokul bünyesine alınmıştır. Yeni kurulan yüksekokul Sosyal Hizmetler Yüksekokulu olarak adlandırılmıştır (Duyan vd., 2008, s. 25).

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmada temel olarak Sosyal Hizmetler Akademisi'nin sosyal hizmet eğitimindeki önemini ve yerini tespit etmek amaçlanmıştır. Akademi'ye öğrenci seçimi, öğrencilerin sosyo-demografik bilgileri, öğrencilerin Akademi'de almış oldukları teorik ve uygulamalı eğitimin nitelikli meslek elemanı yetiştirmeye olan etkisi, sosyal hizmet uzmanlarının alanda icra etmeye başladıkları sosyal hizmet alanları ile onların Akademi'yle olan kişisel bağlarının irdelenmesi araştırmanın alt amaçlarını oluşturmaktadır.

2.2. Araştırmanın Kapsamı ve Önemi

Araştırma, Sosyal Hizmetler Akademisi'nin ilk mezunlarından (1965) son mezunlarına (1982) kadar geçen 18 yıllık sürede eğitim alan sosyal hizmet uzmanlarını kapsamaktadır. Yöntem olarak karma yöntem benimsenmiş bu doğrultuda nicel ve nitel sorulardan oluşan görüşme formu hazırlanmıştır. Araştırma verileri Sosyal Hizmetler Akademisi mezunlarından 41 (20 erkek 21 kadın) katılımcı ile yapılan görüşmelerden elde edilmiştir. Araştırmada her yıldan en az bir kadın ve bir erkek katılımcı ile görüşme yapılmıştır. Katılımcılar kartopu örnekleme yöntemiyle gönüllülük esasına dayalı olarak seçilmiştir.

Araştırma, Sosyal Hizmetler Akademisi mezunu ilk sosyal hizmet uzmanlarının bakışıyla, Akademi'de almış oldukları mesleki eğitimin, Türkiye'nin toplumsal yapısına uygun hizmet sunabilmelerine yönelik olduğunu ortaya koyması açısından Türk sosyal hizmet alan yazınına önemli bir katkı sağlayacaktır.

2.3. Araştırma Etiği

Bu araştırma için Süleyman Demirel Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'ndan 22.06.2021 tarih 108/11 sayılı kararı ile Etik Kurul onayı alınmıştır.

2.4. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Çalışmanın evreni, Sosyal Hizmetler Akademisi mezunlarıdır. Örneklem grubu ise mezun olup Türkiye'de kamu ve özel sektöre ait çeşitli kurum ve kuruluşlarda mesleğini en az 1-2 yıl icra etmiş olan sosyal hizmet uzmanlarından oluşmaktadır. Bu bağlamda, kartopu örnekleme yöntemiyle gönüllülük esasına dayalı olarak seçilen ve araştırmaya gönüllü katılım sağlayan 1965 ve 1982 yılları arasında Sosyal Hizmetler Akademisi mezunu 41 sosyal hizmet uzmanına ulaşılmıştır. Araştırma bulgularının güvenilirliğini artırmak için boyutsal örnekleme yöntemi ile her yıldan en az bir kadın ve bir erkek katılımcıyla görüşme yapılmıştır.

Boyutsal örnekleme (*dimensional sampling*), çok boyutlu kota örneklemesidir. Evrende yer alan boyut en az bir kez araştırmaya dâhil edilerek örneklem oluşturulur. Küçük ölçekli araştırmalarda güvenilirliği yüksek bir örneklem sağlar. Çünkü boyutsal araştırma da baştan sona evren içindeki her birey ve objenin bir kez olsun örneğe girmesi sağlanır (Aziz, 2014, s.55). Boyutsal örneklemenin amacı, araştırmacının genelleme yapmak istediği evreni temsil eden amaçlı bir örneklem belirleyerek araştırmaya bir çerçeve sağlamaktır (Arnold, s. 1970, 147). Tek yönlü boyutsal örnekleme evren içinden yansız, tahmin edici görevi gördüğü için araştırma evrenini temsil yeteneği

yüksek olduğu için araştırmacı az çaba sarfederek güvenilir bilgiler elde eder (Vos, 1964, p. 237; McClintock et al., 1979, s. 619; Arnold, s. 1970, 147).

2.5. Araştırmanın Yöntemi ve Kısıtları

Araştırmada, karma yöntemler araştırması kullanılmıştır. Karma yöntem, disiplinler arası çalışmalarda son yıllarda giderek yaygınlaşan, araştırmacıların farklı yöntemleri bir arada kullanarak sorularına derinlemesine cevap bulmalarına imkân sağlayan bir yöntemdir (Toroman, 2021, s.1). Karma yöntem birçok durumda bir düşüncüyü doğrulamayı ve desteklemeyi değil, araştırmacının konuyla ilgili bakış açısını genişletmeyi amaçlamaktadır (Onwuegbuzie ve Leech, 2004). Diğer bir ifadeyle bu yöntem hem nitel hem de nicel verileri birleştirerek araştırmayı derinlemesine tüm boyutlarıyla kapsayan bir yaklaşımdır. Bu yöntemin felsefi varsayımları, nitel ve nicel yaklaşımların birlikte kullanımını ve bir çalışmada her iki yaklaşımın verilerinin harmanlanarak yorumlanmasını içerir (Creswell, 2009, s. 4). Bu nedenle karma yöntem araştırma yöntemlerinde üçüncü yol olarak da adlandırılmaktadır. Karma yöntemin nicel ve nitel araştırmadan temel farklılığı ise bu yöntem ile araştırmacı alandan kuvvetle muhtemel doğru bilgileri tek seferde, daha kolay toplayabilmektedir (Creswell ve Plano Clark, 2018). Nicel ve nitel verileri bütünleştirmenin yolları, bir başka veri tabanının doğruluğunu araştırıp, açıklanmasına yardımcı olmak ve farklı türdeki soruları araştırmak için kullanılabilir (Creswell ve Creswell, 2021, s.14). Akademik son mezuniyet yılının 1982 olması ve mezunların bir kısmının hayatta olmaması ya da diğer mezunlarla bağlarının kopması nedeniyle iletişim bilgilerinin bulunamaması araştırmanın kısıtlarını oluşturmaktadır.

2.6. Veri Toplama Aracı

Araştırmada konuyla ilgili nicel ve nitel veri toplamaya uygun olarak kapalı, yarı kapalı ve açık uçlu sorulardan oluşan 27 soru başlığı altında toplam 35 sorudan oluşan görüşme formu aracılığıyla veriler elde edilmiştir.

2.7. Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi

Araştırma verilerinin toplanmasında yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formu kullanılmıştır. Bu görüşme formu Sosyal Hizmetler Akademisi mezunlarına aldıkları eğitimin ve sunulan hizmetlerin sosyal hizmet perspektifinden nasıl değerlendirdiğini anlamaya yönelik sorular içermektedir. Görüşmeler 2021 yılı haziran ayında yapılmıştır. Veri toplama sürecinde ilk olarak katılımcılara araştırmanın amacıyla ilgili etik bilgilendirmeler yapılmış, yapılan ön görüşme sonrasında kendilerine görüşme formları e-posta ya da WhatsApp aracılığıyla gönderilerek görüşme zamanı belirlenmiştir. Görüşmelerin tamamına yakını içinde bulunulan Covid-19 salgın süreci nedeniyle katılımcıların tercihine bağlı olarak; Zoom, WhatsApp veya sesli telefon görüşmesi şeklinde gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda araştırma verileri katılımcılarla yapılan birebir görüşmelerden elde edilmiştir.

Nicel veriler IBM SPSS paket programı v25 ile analiz edilmiştir. Katılımcıların cevaplarının frekans tabloları ve cevap tutarlığı için Cronbach's Alpha güvenilirlik testi, Sperman çok değişkenli korelasyon analiziyle, ki-kare testi yapılmıştır.

Tablo 1. Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Anket Uygulaması	Cronbach's Alpha	İfade Sayısı
Sosyal Hizmetler Akademisi Mezunlarının Eğitime Yönelik Sorular	0,631	6

Güvenirlik ölçeği örneklem büyüklüğünün güvenilirliğini test eder. Güvenirlik testinde en sık kullanılan istatistik Cronbach's alfa katsayısıdır. Bu istatistik, ölçeği oluşturan tüm maddeler arasındaki ortalama korelasyonun bir göstergesini sağlar. Değerler 0 ile 1 arasındadır ve daha yüksek değerler daha fazla güvenilirliği gösterir (Pallant, 2016, s. 22, 23).

α değeri;

$0,00 \leq \alpha < 0,40$	ise	Güvenilir değil
$0,40 \leq \alpha < 0,60$	ise	Düşük güvenilirlikte
$0,60 \leq \alpha < 0,80$	ise	Oldukça güvenilir
$0,80 \leq \alpha \leq 1,00$	ise	Yüksek güvenilirdir.

Tablo 2. Kolmororov-Smirnov Normallik Dağılımı Analiz Sonuçları

Sosyal Hizmetler Akademisi Öğrenci Seçimi, Mesleki Eğitim ve Sosyal Hizmet Camiası ile İlişkisine Yönelik Hipotezler	Kolmogorov-Smirnov ^a		
	Statistic	Df	Sig.
Akademiye girişte yapılan sınavların sosyal hizmet uzman adayı seçimiyle ilişkisi	,359	352	,000
Akademide alınan teorik derslerin sosyal hizmet mesleği için yeterliliği	,198	352	,000
Akademide alınan uygulamalı staj eğitiminin sosyal hizmet mesleği için yeterliliği	,211	352	,000
Nitelikli bir sosyal hizmet uzmanı olabilmek için Akademide alınan eğitimin yeterliliği	,259	352	,000
Akademi mezunlarının karşılaşması halinde okul/meslekle ilgili ortak noktaların varlığı	,160	352	,000
Akademi mezunlarının sosyal hizmet ailesine yönelik aidiyeti	,177	352	,000

Değerlendirilmede kullanılacak testlerden hangisinin uygun olduğunu belirlemek amacıyla veriler Kolmogorov-Smirnov (n>30) tabii tutulmuştur (Field, 2018, s. 347). Bu amaçla H0 ve H1 hipotezleri aşağıdaki gibi oluşturulmuştur:

H0: %95 güven aralığında veriler normal dağılımlıdır.

H1: %95 güven aralığında veriler normal dağılımlı değildir.

Tablo 2’de görüldüğü üzere Kolmogorov-Smirnov testi sonuçlarında normallik değerleri 0.05’ten küçük olduğu için H1 hipotezi kabul edilerek verilerin, %95 güven aralığında olduğu ve verilerin normal dağılımlı olmadığı tespit edilmiştir. Verilerin normal dağılıma sahip olmamasına bağlı olarak non-parametrik testlerden Mann-Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testi ile değerlendirme yapılmıştır.

Nitel analiz sürecinde katılımcılardan mülakat tekniğiyle elde edilen veriler betimsel analizle değerlendirilmiştir. Betimsel analizde veriler, katılımcıların cevaplarından birebir alıntılar yapılarak ve özgün biçimlerine sadık kalınarak sunulur. Katılımcının kullandığı dil, kelime, ifade, benzetme ve sembolik anlatımlar aynen aktarılacak tanımlayıcı bir analiz yapılır (Kümbetoğlu, 2008, s. 154).

Verilerin betimsel analizi MAXQDA 2020 paket programı ile değerlendirilerek istatistiksel ve kişilerin karşılaştırması üzerinden verilen cevaplarla kategorik olarak kodlanmıştır. Analiz sonucunda katılımcıların verdikleri cevaplara yönelik uygulamalı ve teorik eğitim faaliyetleri, iş yaşantılarında aldıkları eğitimin yansımaları, öğretim üyeleriyle ilişkilerinde mesleki kazanımları ve staj uygulamalarının kendilerine kattıkları olmak üzere dört temaya ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular yorumlanırken anlamı güçlendirmek adına katılımcıların ifadelerinden birebir alıntılar verilmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Katılımcılara Ait Nicel Veriler

Nicel veriler, katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini, akademi hakkındaki değerlendirmelerini, akademiye tercih etme nedenlerini, çalışma alanlarını kapsamaktadır.

3.1.1. Katılımcılara Ait Sosyo-Demografik Özellikler

Tablo 3. Sosyal Hizmetler Akademisi Mezunlarının Sosyo-Demografik Özellikleri

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Yaş	Doğum Yeri	Mezuniyet Tarihi	Hizmette Geçen Süre (Yıl)	Emeklilik Yılı	Eş Mesleği
SHAM1	Erkek	83	Köy	1.1.1965	Kamu: 36	2013	Sosyal Yardımcı
SHAM2	Kadın	78	İlçe	1.2.1965	Kamu: 25	1989	Genel Müdür
SHAM3	Kadın	78	İl	1.3.1965	Kamu: 36	2001	İktisatçı
SHAM4	Erkek	79	İl (Büyükşehir)	2.1.1966	Kamu: 25	1992	İktisatçı
SHAM5	Erkek	80	İl (Büyükşehir)	2.2.1966	Kamu: 20	1993	Eczacı
SHAM6	Kadın	77	Köy	2.3.1966	Kamu: 35	1997	Sosyal Hizmet Uz.
SHAM7	Kadın	77	İl (Büyükşehir)	3.1.1967	Kamu: 31 / Özel sektör: 7	2002	Sosyal Hizmet Uz.

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Yaş	Doğum Yeri	Mezuniyet Tarihi	Hizmette Geçen Süre (Yıl)	Emeklilik Yılı	Eş Mesleği
SHAM8	Erkek	84	Köy	3.2.1967	Kamu: 18	1989	Ev Hanımı
SHAM9	Kadın	75	İl	4.1.1968	Kamu: 37	2003	Sosyal Hizmet Uz.
SHAM10	Erkek	76	İlçe	4.2.1968	Kamu: 37	2001	Sosyal Hizmet Uz.
SHAM11	Erkek	74	İl (Büyükşehir)	5.1.1969	Kamu: 40	2010	Sosyal Hizmet Uz.
SHAM12	Kadın	79	İl (Büyükşehir)	5.2.1969	Kamu 7 / Özel sektör: 23	2001	Akademisyen
SHAM13	Erkek	74	İlçe	6.1.1970	Kamu: 27 / Özel sektör: 17	1997	Sosyal Hizmet Uz.
SHAM14	Kadın	73	İl	6.2.1970	Kamu: 37 / Özel sektör: 2	2007	Sosyal Hizmet Uz.
SHAM15	Kadın	72	Kasaba	6.3.1970	Kamu: 37	2007	Gazeteci
SHAM16	Erkek	72	İlçe	7.1.1971	Kamu: 33 / Özel sektör: 5	2004	İktisatçı
SHAM17	Kadın	72	İl (Büyükşehir)	7.2.1971	Kamu: 25 / Özel sektör: 15	2005	Mühendis
SHAM18	Erkek	75	İlçe	8.1.1972	Kamu: 33	2004	Sosyal Yardımcı
SHAM19	Kadın	71	İl (Büyükşehir)	8.2.1972	Kamu: 28	2000	Sosyal Hizmet Uz.
SHAM20	Erkek	72	Köy	9.1.1973	Kamu: 42	2014	İnsan Kayn. Uz.
SHAM21	Kadın	72	İl (Büyükşehir)	9.2.1973	Kamu: 23 / Özel sektör: 25	1996	Sosyal Hizmet Uz.
SHAM22	Kadın	69	Köy	10.1.1974	Kamu: 20 / Özel sektör: 20	1997	Öğretmen
SHAM23	Erkek	71	İlçe	10.2.1974	Kamu: 34 / Özel sektör: 5	2009	Sosyal Hizmet Uz.
SHAM24	Erkek	70	İlçe	11.1.1975	Kamu: 41	2016	Ev Hanımı
SHAM25	Kadın	67	İl	11.2.1975	Kamu: 35 / Özel sektör: 10	2010	Mimar
SHAM26	Erkek	68	Köy	12.1.1976	Kamu: 28 / Özel sektör: 15	2005	Hemşire
SHAM27	Kadın	69	İlçe	12.2.1976	Kamu: 20 / Özel sektör: 17	2000	Sosyal Hizmet Uz.
SHAM28	Erkek	67	Köy	13.1.1977	Kamu: 40	2017	Hemşire
SHAM29	Kadın	66	İl	13.2.1977	Kamu: 28 / Özel sektör: 12	2005	Mali Müşavir
SHAM30	Erkek	67	Köy	14.1.1978	Kamu: 33	2011	Öğretmen
SHAM31	Erkek	67	İlçe	14.2.1978	Kamu: 35 / Özel sektör: 1	2014	Öğretmen
SHAM32	Kadın	65	İl (Büyükşehir)	14.3.1978	Kamu: 23 / Özel sektör: 6	2002	Sosyal Hizmet Uz.
SHAM33	Kadın	65	İl (Büyükşehir)	14.4.1978	Kamu: 25 / Özel sektör: 2	2004	-
SHAM34	Kadın	65	Kasaba	15.1.1979	Kamu: 39	2018	Sosyal Hizmet Uz.
SHAM35	Erkek	66	Köy	15.2.1979	Kamu: 34	2017	Ev Hanımı
SHAM36	Kadın	62	İl (Büyükşehir)	16.1.1980	Kamu: 41	-	-
SHAM37	Erkek	68	Köy	16.2.1980	Kamu: 25 / Özel sektör: 7	2006	Ev Hanımı
SHAM38	Erkek	61	İlçe	17.1.1981	Kamu: 25 / Özel sektör: 15	2007	Hemşire
SHAM39	Kadın	61	İl	17.2.1981	Kamu: 31 / Özel sektör: 10	2003	Sosyal Hizmet Uz.
SHAM40	Kadın	60	İlçe	18.1.1982	Kamu: 41	2017	Akademisyen
SHAM41	Erkek	61	İlçe	18.2.1982	Kamu: 25	2008	Öğretmen

Tablo 3’de görüldüğü üzere, katılımcıların en yaşlısı 83 yaşında olup en genci 60 yaşındadır. Katılımcıların tamamı çalışma hayatına kamu sektöründe başlamış daha sonra bazıları özel sektörde çalışmaya devam etmişlerdir. Katılımcıların %89,7’sinin eşi bir meslek sahibidir ve %35,9’u sosyal hizmet uzmanı, %5,1’i sosyal yardımcıdır. Katılımcıların tamamına yakını (%97,6) emeklidir. Emekli olanların %19,5’i ise halen sosyal hizmet alanında çalışmaya devam etmektedir. Emekli olmayıp çalışmaya devam eden ise yalnız bir kişidir (%2,4). Görüşülenler arasında ilk emeklilik 1985-89 yılları arasında gerçekleşmiştir. En yoğun emeklilik dönemi ise 2000-2004 yılları arasındadır (%29,3).

3.1.2. Akademi Hakkındaki Değerlendirmeler

Tablo 4. Katılımcıların Akademi Hakkındaki Değerlendirmeleri

Katılımcıların Sosyal Hizmet Akademisi Hakkındaki Düşüncelerine Etkileyen Faktörler	Ort.	Std. Sap.	Var.
Akademiye girişte yapılan sınavların sosyal hizmet uzman adayı seçimiyle ilişkisi	4,57	,085	,252
Akademide alınan teorik derslerin sosyal hizmet mesleği için yeterliliği	4,00	,130	,588
Akademide alınan uygulamalı staj eğitiminin sosyal hizmet mesleği için yeterliliği	4,26	,095	,314
Nitelikli bir sosyal hizmet uzmanı olabilmek için Akademiye alınan eğitimin yeterliliği	4,17	,119	,499
Akademi mezunlarının karşılaşması halinde okul/meslekle ilgili ortak noktaların varlığı	4,49	,086	,257
Akademi mezunlarının sosyal hizmet ailesine yönelik aidiyeti	4,11	,135	,634

Tablo 4’de katılımcıların cevaplarında faktörlerin hepsinin ortalaması 2.5 değerinin üzerinden puanlamaya tabi tutulmuştur. Tabloda “Akademiye girişte yapılan sınavların sosyal hizmet uzmanı seçmeyle ilgiliydi” ifadesinin 4,57 puanla en yüksek değeri aldığı görülmektedir. Veriler nitelikli sosyal hizmet uzmanı yetiştirme açısından Akademi’nin yapmış olduğu sosyal hizmet uzman adayı seçme sınavlarının rasyonel olduğunu göstermektedir.

3.1.3. Akademi’yi Tercih Etmede Etkili Olan Faktörler

Tablo 5. Katılımcıların Akademi’yi Tercih Etmelerinde Etkili Faktörler

Sosyal Hizmetler Akademisi Tercihine Etki Eden Faktörler	Cevaplar	
	N	Yüzde
Aile	7	9,3%
Akrabalar	7	9,3%
Arkadaş çevresi	12	16,0%
Burs imkânı	15	20,0%
İş bulma kolaylığı	10	13,3%
Medya	4	5,3%
Mesleğe olan ilgi	11	14,7%
Öğretmenleri	2	2,7%
Diğer	7	9,3%
Toplam	75	100,0%

Katılımcıların Akademi’yi tercih etmelerinin en önemli nedenlerinden ilki Akademiyin sağladığı burs imkânı (%20), ikincisi, Akademi ile ilgili bilgi sahibi olan arkadaş çevresi (%16), üçüncüsü mesleğe olan ilgi (%14,7), dördüncüsü ise mezun olduktan sonra iş bulma kolaylığının (%13,3) olmasıdır.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, belirli sayıda mali yardıma ihtiyacı olan ve ilgili şartları kabul eden öğrencilere ayda 250 TL burs vererek ekonomik yönden zayıf olan öğrencileri yükseköğrenim imkânı açısından desteklemiştir. Günün koşullarında verilen bu para öğrencilerin birçok ihtiyacını karşılamaya yetecek miktardadır. Ayrıca öğrenciler diğer yükseköğrenim burs ve imkânlarından yararlanma haklarına da sahiptir (Rehber, 1968-1969, s.21, 22). Bu bağlamda Akademi ekonomik yönden kısıtlı imkâna sahip olan öğrencilere zorunlu hizmet görevi karşılığında burs vermiştir. Zorunlu hizmet, aslında öğrenciler açısından mezuniyet sonrası iş garantisi anlamına gelmektedir (%13,3). Burs ve iş imkânı öğrencilerin Akademi’yi tercih etmelerine etki eden en önemli iki çekici faktördür.

3.1.4. Çalışılan Sosyal Hizmet Alanları

Tablo 6. Katılımcıların Çalıştıkları Sosyal Hizmet Alanları

Sosyal Hizmet Alanları	Cevaplar	
	N	Yüzde
Çocuk refahı	35	19,1%
Engelli hizmetleri	17	9,3%
Gençlik refahı	17	9,3%
Kadın hakları	8	4,4%
Okul sosyal hizmeti	2	1,1%
Sosyal hizmet denetimi	5	2,7%
Sosyal hizmet öğretimi	5	2,7%
Sosyal hizmet planlaması	4	2,2%
Sosyal hizmet yönetimi	28	15,3%
Sosyal yardım	15	8,2%
Suç ve suçluluk	2	1,1%
Tıbbi sosyal hizmet	12	6,6%
Toplum hizmetleri	1	0,5%
Yaşlı hizmetleri	26	14,2%
Diğer	6	3,3%
Toplam	183	100,0%

Tablo 6’da görüldüğü üzere katılımcıların en fazla çalıştıkları sosyal hizmet alanı çocuk refahı (%19,1), sonrasında sırasıyla sosyal hizmet yönetimi (%15,3), yaşlı hizmetleridir (%14,2). Akademi mezunlarının yoğun olarak çalıştıkları diğer alanlar ise; engelli hizmetleri (%9,3), gençlik refahı (%9,3) sosyal yardım (%8,2), tıbbi sosyal hizmet (%6,6) ve diğer alanlardır.

Ülkemizde çocuk refahına yönelik en önemli çalışma Kurtuluş Savaşı yıllarında babaları cephede, anaları ise cephe gerisinde savaşı koruma gereksinimi olan çocukların korunmasına yönelik olarak 1 Ekim 1921 tarihinden itibaren Himaye-i Etfal Cemiyetiyle başlamıştır. Ülkenin içinde bulunduğu savaş koşulları ve savaş sonrası yaşanan buhran sonrasında ortaya çıkan “Muhtaç Çocuklar Sorunu” nu çözmek için Himaye-i Etfal Cemiyeti elinden gelen tüm imkânlar çerçevesinde çalışmalarını yürütmüştür. Sonraki yıllarda kurumun adı Gazi Mustafa Kemal Atatürk tarafından 1934 yılında “Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu” olarak değiştirilir (Çavuşoğlu, 2005, s.4, 6, 17). 1960’lara gelindiğinde ülkemizde çocuk refahıyla ilgili sorunlar tam olarak çözülemediği için bu sorun Akademi mezunlarının en önemli çalışma alanları arasında yer almıştır.

3.1.5. Akademiyle İlgili Sorulara Verilen Cevapların İlişkisel Analizi

Tablo 7. Katılımcıların Akademi’yle İlgili Sorulara Vermiş Oldukları Cevaplara Yönelik Ki-Kare Testi Analiz Bulguları

Faktörler	Ki-kare	Df (sıklık)	P*
Akademiye girişte yapılan sınavların sosyal hizmet uzmanı aday seçimiyle ilişkisi	,714	1	,398
Akademide alınan teorik derslerin sosyal hizmet mesleği için yeterliliği	43,390	3	,000*
Akademide alınan uygulamalı staj eğitiminin sosyal hizmet mesleği için yeterliliği	16,732	2	,000*
Nitelikli bir sosyal hizmet uzmanı olabilmek için Akademiye alınan eğitimin yeterliliği	28,146	2	,000*
Akademi mezunlarının karşılaşması halinde okul/meslekle ilgili ortak noktaların varlığı	17,610	2	,000*
Akademi mezunlarının sosyal hizmet ailesine yönelik aidiyeti	13,512	2	,001*

Akademiye yönelik sorulara vermiş oldukları cevaplara ilişkin ki-kare analiz sonuçlarından 6 faktörden 5 tanesi $p < 0,05$ olduğu için katılımcıların Akademiye aldıkları derslerin, uygulamalı staj eğitiminin ve genel olarak Akademiye alınan eğitimin iyi bir sosyal hizmet uzmanı olmalarına olumlu etkisinin olduğu görülmektedir. Ayrıca

Akademiyenin yapmış olduğu öğrenci seçimine yönelik yazılı sınav ile sözlü mülakatların Akademiye öğrenci kabulünde sosyal hizmet uzman adayını seçmeye uygun olduğu görülmektedir.

3.1.6. Akademiyle İlgili Sorulara Verilen Cevapların Korelasyonel Analizi

Tablo 8. Katılımcıların Akademi'yle İlgili Sorulara Vermiş Oldukları Cevaplara Yönelik Spearman Korelasyon Analizi Bulguları

		Akademiye girişte yapılan sınavların sosyal hizmet uzman adayını seçimiyle ilişkisi	Akademide alınan teorik derslerin sosyal hizmet mesleği için yeterliliği	Akademide alınan uygulamalı staj eğitiminin sosyal hizmet mesleği için yeterliliği	Nitelikli bir sosyal hizmet uzmanı olabilmek için Akademide alınan eğitimin yeterliliği	Akademi mezunlarının karşılaştığı halde okul/meslekle ilgili ortak noktaların varlığı	Akademi mezunlarının sosyal hizmet ailesine yönelik aidiyeti
Akademiye girişte yapılan sınavların sosyal hizmet uzman adayını seçimiyle ilişkisi	R	1,000	,231	,202	,244	,033	,496**
	P	.	,183	,245	,158	,851	,002
Akademide alınan teorik derslerin sosyal hizmet mesleği için yeterliliği	R	,231	1,000	,106	,533**	-,040	,173
	P	,183	.	,510	,000	,805	,280
Akademide alınan uygulamalı staj eğitiminin sosyal hizmet mesleği için yeterliliği	R	,202	,106	1,000	,128	,033	,096
	P	,245	,510	.	,426	,840	,550
Nitelikli bir sosyal hizmet uzmanı olabilmek için Akademide alınan eğitimin yeterliliği	R	,244	,533**	,128	1,000	,196	,105
	P	,158	,000	,426	.	,221	,514
Akademi mezunlarının karşılaştığı halde okul/meslekle ilgili ortak noktaların varlığı	R	,033	-,040	,033	,196	1,000	,475**
	P	,851	,805	,840	,221	.	,002
Akademi mezunlarının sosyal hizmet ailesine yönelik aidiyeti	R	,496**	,173	,096	,105	,475**	1,000
	P	,002	,280	,550	,514	,002	.

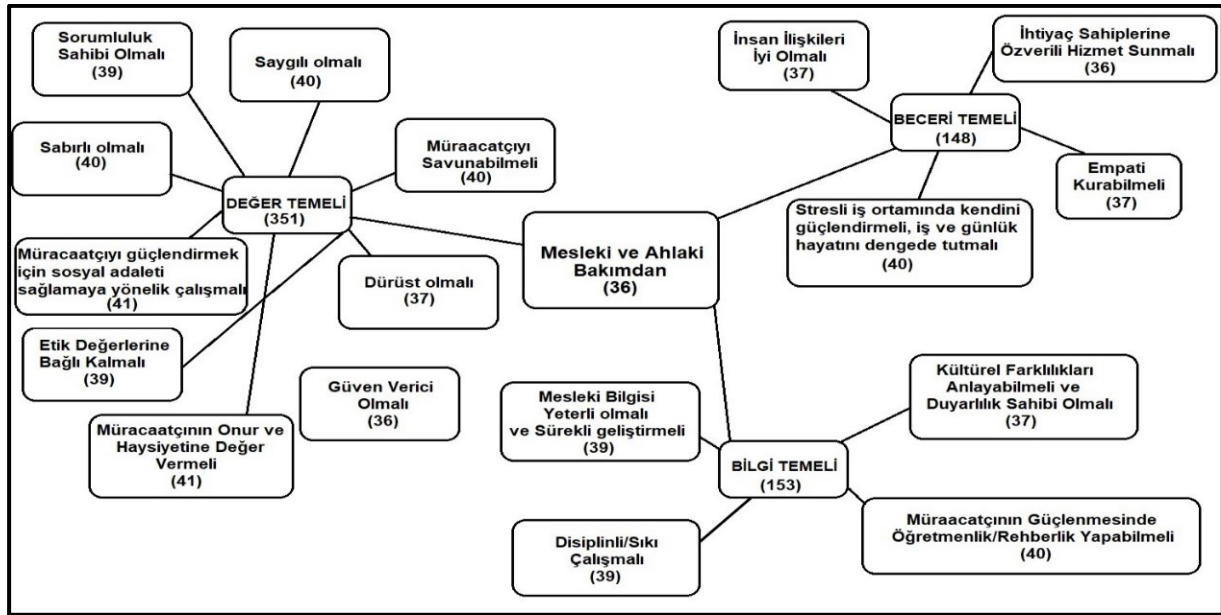
Tablo 8'e göre yapılan Spearman korelasyon analizi sonucunda Akademi'ye yönelik sorulan faktörlerden "Akademiye girişte yapılan sınavlar sosyal hizmet uzmanı seçmeyle ilişkisi" ve "Akademi mezunlarının sosyal hizmet ailesine yönelik aidiyeti" arasında pozitif yönde ilişki çıkmıştır ($p<0.001$). Sosyal Hizmetler Akademisine girişte yapılan yazılı ve sözlü sınavlarda sosyal hizmet meslek elemanı niteliğine sahip öğrenciler seçildiği için sahip olunan bu pozitif niteliklerin benzerlikleri kendilerini bir ailenin üyeleri olarak hissetmelerini sağlamaktadır. Diğer soru faktörlerine baktığımızda korelasyon analizi sonucunda Akademiye yönelik sorulan faktörlerden "Akademide alınan teorik derslerin sosyal hizmet mesleği için yeterliliği" ve "Nitelikli bir sosyal hizmet uzmanı olabilmek için Akademide alınan eğitimin yeterliliği" faktörleri arasında pozitif yönde ilişki çıkmıştır ($p<0.001$). Akademide verilen eğitimin öğrencilerin aldığı teorik dersler yönüyle yetkin bir sosyal hizmet uzmanı olmak için mesleki yeterliliğe yönelik önemli katkılarının olduğu görülmektedir. Son faktöre baktığımızda ise korelasyon analizi sonucunda Akademiye yönelik sorulan faktörlerden "Akademi mezunlarının karşılaştığı halde okul/meslekle ilgili ortak noktaların varlığı" ve "Akademi mezunlarının sosyal hizmet ailesine yönelik aidiyeti" faktörleri arasında pozitif yönde ilişki çıkmıştır ($p<0.001$). İki faktör arasındaki ilişkinin, aşağıda nitel analiz bulgularında da görüleceği üzere (3.2.1) katılımcıların ortak noktalarının, ilişkileri ve meslekle ilgili aldıkları eğitimin etkisiyle kendilerini mesleki bir örgütlenme olan "Sosyal Hizmetler Ailesi"nin bir mensubu olarak hissettikleri görülmüştür.

3.2. Katılımcılara Ait Nitel Veriler

Katılımcılar ile yapılan görüşmelere istinaden sosyal hizmet uzmanında bulunması gereken mesleki ve ahlaki değerler ile psiko-sosyal özellikler/yeterliliklere ilişkin veriler MAXQDA programına aktarılmış ve sosyal hizmet

uzmanının nitelikleri 3 ana tema ve 17 alt tema olarak belirlenmiştir. Yapılan görüşmelere istinaden sosyal hizmet uzmanında bulunması gereken mesleki ve ahlaki değerler ile psiko-sosyal özellikler/yeterliliklere ilişkin veriler Tablo 9'da grafik haline getirilmiştir.

Tablo 9. Sosyal Hizmet Uzmanlarında Bulunması Gereken Nitelikler

Katılımcıların Sosyal Hizmetler Akademisi ve meslek icrasıyla ilgili deneyimleri altı ana tema ile belirlenmeye çalışılmıştır. Bu temalar, öğrenciler arasındaki ilişki ve etkileşim; öğrenci ve öğretim üyeleri arasındaki ilişki ve etkileşim; sosyal hizmet mesleğinin icrasında karşılaşılan zorluklar, sosyal hizmetin toplumsal yapı içerisindeki yeri; sosyal hizmet mesleğinin özgün özellikleri ve mesleki tavsiyeleridir.

3.2.1. Öğrenciler Arasındaki İlişki ve Etkileşim

Sosyal Hizmetler Akademisi mezunlarına altı açık uçlu soru yönlendirilmiştir. İlk olarak katılımcıların okula başladıkları ilk günden mezun oluncaya kadar geçen süreçte eğitim-öğretim boyutuyla genel olarak öğrenciler arasındaki ilişki ve etkileşimlere dair görüşlerine başvurulmuştur. Katılımcılar soruya birbirine yakın cevaplar vermiştir. 41 katılımcının da cevabı içerisinde yer alan rol ilişki bağı, aile rolüdür. Katılımcıların yaygın olarak “kaynaklara yönlendirme (bağlantı kurucu)” rolü içerisinde oldukları ortadadır. Cevaplar içerisinde etik değerlerine bağlı kalmalı, güven verici olma, disiplinli çalışma, dürüstlük ve sabırlılık durumlarına da yer verdikleri ve bilgi, değer ve beceri temeli de görülmektedir. Akademi'nin ilk mezunundan son mezununa kadar saygı ve sevgi çerçevesinde birbirleriyle olan bağları ve ilişkilerini genel olarak halen sürdürdükleri görülmektedir.

Sosyal Hizmetler Akademisi bir eğitim kurumu olarak tıpkı bir aile gibi işlev görmüştür. Akademi açıldığı 1961 yılından kapandığı 1982 yılına kadar geçen süre boyunca her yıl bünyesine yeni öğrenciler almış, kendi kültürünü oluşturmuş ve bunu öğrencilerine kurum içindeki ilişki ve etkileşimle sosyalizasyon sürecinde aktarmıştır. Akademinin sosyal hizmet uzmanı yetiştirmek” öğrencilerinse “sosyal hizmet uzmanı olmak” gayesinde ki yüksek amaç birlikteliği öğrencilerin kendilerini tıpkı bir ailenin üyeleri olarak hissetmelerini sağlamıştır (Erkal, 1984, s. 96).

Akademiye ilk sırada kayıt yaptıran ve sosyal hizmet uzmanı diplomasının sahibi olan SHAM1 Akademiye başlama süreçlerini, birbirleriyle olan ilişkileri, meslek elemanı olarak alanda çalışmaya başladıktan sonraki insani kazanımları kardeşlik, koruyucu-kollayıcılık ve dostluklar bağlamında değerlendirmektedir:

Biz Sosyal Hizmetler Akademisi'nin ilk öğrencileriydik, Akademi, eğitime 1961 yılında Sıhhiye'de Sağlık Bakanlığı yakınında bulunan Halk Sokakta 5 katlı bir apartmanın 1. katında başladı. Sınıf mevcudumuz 32 kişiydi, öğrenciler olarak hepimiz kardeş gibiydik. Sanki bir ailenin çeşitli özellikteki çocuklarıydık. Bana “Dayı” derlerdi. Dayı lakabıyla bana hitap

etmelerinin sebebi ise benim öğrencileri gerektiğinde mümkün olduğunca koruyup kollamamdır... Böylelikle okul hayatımızda sağlam temelli çok iyi dostluklar kurduk. Öğrenciliğimiz adeta bizim mahallenin delikanlıları gibi geçti. Arkadaşlarımızla çok tatlı, çok kalıcı dostluklar kurduk (SHAM1).

Birçok filozof, iyilik edenin edilene sevgisi, iyilik edilenin edene sevgisinden daha kuvvetli olduğu görüşünde hem fikirdir. “Zira iyilik eden ve karşılıksız yardımda bulunan, iyilik ve yardım edileni sever” (Kınalızade, 1990, s. 131). Ailenin en önemli özelliği üyeleri arasında karşılıksız ve çıkara dayanmayan bir ilişki ve etkileşimin olmasıdır. Modernleşme öncesi toplumsal yaşamda çocukların birbirleriyle ilişki ve etkileşimleri sık ve kuvvetlidir. Genel olarak erkekler sosyalizasyon sürecinde abi/ ağabey babalık rolüne alışıarak onu içselleştirirler. Babalık rolünü içselleştiren erkek, kendisinden küçük kardeşlerini dış tehdit ve tehlikeye karşı koruyan gönüllü hami rolünü oynar. Abla ise aile içinde özellikle annenin gönüllü yardımcısıdır (Lale, 2004, s.88). Gerek Akademi binasının bir apartmandan müteşekkil olması nedeniyle fiziksel küçüklük gerekse öğrenci sayısının azlığı öğrenciler arasındaki ilişki ve etkileşimin kuvvetli olmasını sağlamıştır. Akademinin ilk öğrencilerinin (1961) sonraki yıllarda Akademiye gelen yeni öğrencilere abilik-ablalık yapmışlardır:

Biz bir aile gibiydik, bizim altımızda kimse yoktu. Bu nedenle birbirimizi çok sever sayar ve yardımlaşırız. 4 yıllık üniversite hayatımız çok güzel geçti. Alt sınıflarla da çok ilgilendik. Biz ikinci sınıf olduktan sonra 1. sınıfa yeni başlayan Beril Tufan, Ertan Kahramanoğlu ve Ferhunde Özbay alt sınıftı, bizim arkadaşlarımızdan Keki'ye (Mehmet olduğunu son sınıfta öğrendim ismini), hepsi benim evliliğimde ve kızımın doğumunda bana destek oldular. Kızlar günü diye bir şey icat ettik. Haftada bir gün Cumartesi Pazarı'ndan alışveriş yapardık, pazardan almış olduğumuz malzemelerle de çok güzel dürümler hazırlar ve bu dürümleri erkek arkadaşlarımıza kızlar ikramı olarak sunardık (SHAM3).

Genel olarak Türk ailesinde küçük kardeşler, anne-baba hayatta iken yalnız ebeveynlerine değil, aynı zamanda, büyük kardeşlerine de itaat etmekle mükelleftirler (Kırimal, 1972, s.38). Akademinin ilk öğrencilerinin (1961) kendi aralarında birlikte kuvvet doğurarak birbirlerine sahip çıktıkları görülmektedir.

1960'lı yıllar tüm dünyada gençlik özellikle üniversite öğrencileri arasında savaş karşıtlığının olduğu, özgürlük taleplerinin yükseldiği yıllardır (Marcuse, 1998). Akademinin eğitim faaliyetine başladığı bu yıllarda Türkiye'de de üniversite olayları başlamıştır. Bu durumun Akademiye yansımaları politik tartışmalar düzeyinde kalmıştır:

Öğrenciler arasında çokça not alışverişi ve politik tartışmalar yapardık. Biz 68 kuşağıyız. Derslerde o politik görüşlerimizi askıya alır, kantinde siyasi tartışmaya devam ederdik. Herkes birbirini çok yakından tanırdı. Hocalar bizim sınıfa çok enteresan sınıf derlerdi. Sosyo-ekonomik gelir düzeyi ve eğitim seviyesi çok düşük aileden gelenler de vardı. Ama onlar bizi çok severlerdi, bizde onları çok severdik (SHAM12).

Akademiye her yıl bir sınıf öğrenci alınmıştır. Öğrenci dağılımında mümkün olduğunca cinsiyet eşitliği gözetilmiştir. Yeni başlayan sınıfa üst sınıflar tarafından hoş geldin partisi vermek Akademi de gelenek olmuştur. Üst sınıflar mentörlük bağlamında yeni öğrencilere Akademi ve mesleğe yönelik olarak gönüllü oryantasyon eğitimi vermişlerdir. Açılışından yaklaşık 10 yıl sonra (1970) Akademi'de öğrenciler arası ilişki-etkileşimi belirleyen bir kültür oluştuğunu ve bu kültürün haiz olduğu değerlerin çoğunluğunun açılışından kapanışına kadar alt-üst sınıflar arasındaki sosyalizasyon sürecinde doğal yollarla aktarılmıştır:

Biz bütün sınıflar olarak süper arkadaşlardık. Bizler halen mezun arkadaşlarımızla görüşüyoruz. Bizim dönemimizde son sınıf öğrencileri 1. sınıf öğrencilerine hoş geldiniz partisi verirdi. Meslek abisi, meslek ablası olarak hitap ederdik (SHAM14).

Akademinin öğrencileri arasında okunulan sınıf seviyesine göre hiyerarşik farklılaşma öğrencilerin birbirlerine karşı saygı ve sorumluluk içeren davranışlar göstermesini sağlamıştır. Bu çerçevede üst sınıftakiler alt sınıftakilere süpervizyon desteği sağlamışlardır.

Akademiye girişte yapılan mülakat sonrasında sınıf mevcudumuz 25 kız+25 erkek toplam 50 kişi olmuştur. Toplam 4 yıl boyunca 200 kapasiteli bir okulda okuduk. Biz bir aileydik. Akşamları herkes kendi kafasına uygun bireylerle arkadaş oluyordu. Bizim arkadaş grubumuz birbirine aile sıcaklığında ve saygılıydı. Dışarıdaki toplumsal olaylar ne kadar eğitimi

etkileyecek olursa olsun Sosyal Hizmetler Akademisi hemen hemen her gün eğitimini sürdürdü ve dışarıdaki siyasal çatışmalardan çok fazla etkilenmedi (SHAM29).

Bu bağlamda Akademi öğrencileri arasında paylaşım genel olarak güçlü ve yoğun olarak yaşanılmıştır. Bu durum Akademinin ilk mezunlarından (SHAM 1-3, 1965) son mezunlarına kadar (SHAM 41-42, 1982) yaklaşık olarak aynı şekilde sürdürülerek yaşanmıştır:

Dönem arkadaşlarımızla ve alt-üst sınıflarla çok yoğun dayanışma ilişkimiz vardı. Birbirimizle yardımlaşma ve dayanışma güçlüydü. Biz 200 öğrenciydik ve hepimiz birbirimizi tanırdık. Bizim alt ve üst sınıflarla olan dostluklarımız halen sürer. Paylaşım çok yoğundu, yemeğimizi, sigaramızı ders notlarımızı bir birimizle paylaşırdık. Nesil olarak biz duygusu yüksek olan bir nesildik. Arkadaşlarımız tatillere gittiklerinde evlerinden getirdiklerini beraber paylaşırdık, yemekhanede parası olan arkadaşımız yemeğini parası olmayanla paylaşırdı (SHAM38).

Akademinin son mezunları (1982) ihtilal öncesi eğitime başlamışlar ihtilal den sonra mezun olmuşlardı. Yaşadıkları dönem siyasal karışıklık ve çatışmanın yüksek olduğu bir zaman olmasına rağmen, Akademinin bünyesinde bulunan değerli öğretim üyelerinin öğrencilere olan pozitif katkıları sayesinde akademi öğretim üyesi ve öğrencileriyle ülke içinde yaşanan siyasal çatışmalardan mümkün olduğunca az etkilenmiştir. Bu bağlamda öğretim üyelerinin öğrencilerinin sosyal ve psikolojik yönden kişilik gelişimlerine pozitif katkıları olmuştur:

Biz 80'öncesi okulun yarısını 80 sonrası diğer yarısını okuduk. İlk yarıda hep kavga ettik, ikinci yarıda hep yan yana oturduk. Onun dışında ilk stajdan sonra insanların hayatına dokunacağımızı hissetmiştik ve uzman olmaya çalışıyorduk bütün gayretimiz bu yöndeydi. İnsanlara nasıl pozitif dokunacağımızı öğrenmeye çalışıyorduk. İbrahim Yasa, bizim hayata ve dünyaya bakışımızı değiştiren değerli bilim insanıdır. Ben ve birçok arkadaşımızın kişiliklerinin olgunlaşmasına pozitif katkısı olan, unutulması mümkün olmayan hocamızdır (SHAM40).

3.2.2. Öğrenci ve Öğretim Üyeleri Arasındaki İlişki ve Etkileşim

İkinci olarak katılımcıların okula başladıkları ilk günden mezun oluncaya kadar geçen süreçte eğitim-öğretim boyutuyla genel olarak öğrenciler ve öğretim üyeleri arasındaki ilişki ve etkileşime dair görüşlerine başvurulmuştur. Soruya ilişkin katılımcıların verdiği cevaplarda en etkin rol “öğretim üyeleri bizim idolümüz ve süpervizörümüzü” rolü vurgusudur.

Okul, örgün eğitimin en önemli kurumudur. Kendi içinde ayrı bir toplumsal sistemdir. “Etkileşim biçimi, kültürel yapısı, yasal olarak biçimlendirilmiş, bürokratik niteliklere de sahip oluşu ve farklı kuşakları içermesi bakımından okul, toplumsal bir sistemdir. Çocuğu toplumsallaştıran bir kurumdur.” Öğretmenin okul içerisinde bilgi yayıcı, disiplin sağlayıcı, okulla ilgili adaleti sağlayıcı, önderlik, sırdaşlık, gibi rolleri söz konusudur. Ayrıca öğretmenin okulun bulunduğu sosyal çevreye yönelik rolleri de vardır. Örneğin, çevre kalkınmasına katılma, okulun bulunduğu çevrede önderlik, evrensel ahlâki değerlerin savunuculuğu, yenilikçilik, çocuk eğitim uzmanlığı gibi. Öğretmenlerin okul içi ve dışında sahip olduğu pek çok rol ve sorumlulukları da vardır (Tezcan, 1982a, s. 9, 10).

Günümüzde okula giden kadınlar çalışan kadın örneklerini göreyerek sosyalize olmaktadır. Öğrencilerin anneleri arasında ve Akademi de çalışan sayısının fazla olması bu olumlu rol modellerin etkisinde kalmalarını, kızlarında çalışma hayatına katılarak bunun getireceği olanakların farkına varmalarını artırmakta, geleneksel ev kadını kalıbına karşı çıkmalarını sağlamaktadır (Giddens, 2012, s. 767). Akademi'nin ilk öğrencileri ile öğretim üyeleri arasında çoğunlukla kuvvetli bir değer bağı oluşmuştur:

Çok iyi ilişki ve etkileşimimiz vardı. Mesleğin ilk öncüleri olacağımız için hocalarımız bize değer vererek saygı göstermiştir. Hatta daha sonra Nermin Erdentuğ hocamızla bir komisyonda karşılaşıncı benim “ilk göz ağrılarımı” diye kendileri beni taktim etti. Bize çok değer veriyorlardı (SHAM2).

Mithat Enç psikoloji öğretmeni idi, görme engelli idi, onu ben evine götürür getirirdim. Ben fitik ameliyatı olmuşum. Hijyen dersi hocamız hastaneye bana ziyarete gelmişti. Sıcak, samimi, güven verici ilişki ve etkileşim vardı (SHAM4).

Akademinin açıldığı yıllarda öğrenciler arasında sosyal aktivitelere katılmak çok yaygın bir davranıştır:

Benim bireysel olarak bütün hocalarla aram çok iyiydi. Saygı sınırları iyi belirlenmişti. Derslerde bize sosyal içerikli filmler önerirlerdi biz onları izlerdik. Her hafta sonu sinemaya, tiyatroya giderdik... (SHAM5).

Öğretim üyeleri siyasal görüş farklılıklarından dolayı öğrencileri etiketlememişlerdir:

Çok yakın ilişki vardı. Hocalarımız bizi teke tek tanırlardı. Siyasi görüşlerimiz farklı olsa bile hocalarımız bize hiç düşünce farklılığımızı hissettirmezlerdi. Hocalarımız çok objektif davranırlardı. Siyasi görüş farklılığımdan dolayı hocalarımızdan hiçbir tedirginlik yaşamadım (SHAM12).

Akademik kadro olarak okul Türkiye’de henüz sosyal hizmet eğitimi verecek yeterli sayıda öğretim elemanları olmadığı için yapılan antlaşma gereği yurtdışından hocalar görevlendirilmiştir. Görevlendirilen bu yabancı hocalar ile Türk öğrenciler arasında da tıpkı Türk öğretim elemanlarıyla olan ilişkilerin benzerleri yaşanmıştır:

Hiçbir hocamızla sorunumuz yoktu. Birbirimize çok yakındık. Birebir ilişkilerin çok yoğun olduğu bir okuldu. Bizim hocalarımızdan yabancı olanlar vardı. Örneğin Sosyal Problemler dersimizin öğretim üyesi Michigan Üniversitesi’nden gelmişti. Biz bazen bu hocamızın evinde kâğıt oyunu bile oynardık. Ama bu samimiyet derste en yüksek ciddiyete dönüşürdü. Hocalarımız bizi yönlendirir biz ise bilgiyi araştırırdık. Bu da hoca- öğrenci arasında doğru paylaşımlardan kaynaklanmaktaydı (SHAM13).

Akademik kadro olarak okul Türkiye’de henüz sosyal hizmet eğitimi verecek yeterli sayıda öğretim elemanları olmadığı için yapılan antlaşma gereği yurtdışından hocalar görevlendirilmiştir. Görevlendirilen bu yabancı hocalar ile Türk öğrenciler arasında da tıpkı Türk öğretim elemanlarıyla olan ilişkilerin benzerleri yaşanmıştır:

Hocalarımızla ilişkilerimiz gayet iyiydi. Biz çok büyük amfelerde ders yapmadık bir evin salonu kadar sınıflarda ders yapardık. Dışarıdan gelen hocalarımızla biz bu küçük ortamda daha iyi bir ilişki etkileşim içerisindeydik. Biz bazen hocalarımızla sinemaya giderdik. Yakın ilişkiler vardı. Bizim nesil çok saygılı bir nesildi... Hocalarımızla ilişkilerimizde saygı sınırları asla aşmazdık (SHAM21).

Akademide kurulduğu günden itibaren öğrenci-öğretim üyesi arasındaki ilişki bağı sıcak samimi güven vericidir. Bu durum öğrenci-öğretim üyesi arasında profesyonel olmayan bir ilişkiye yol açmamıştır. Her iki taraf birbirlerine karşı yer ve zamana göre rollerinin gerektirdiği sorumluluk ve saygı sınırları çerçevesinde davranmıştır:

Yemekhanede biz hocalarla birlikte yemek yedik. Necip Aziz Berksan (1913-2012), İsmet İnönü’nün özel doktoruydu. Bizim sağlık dersimize girerdi. Bir gün öğle yemeğinde portakalı soymaya başladık, hocamız bize asıl faydalı kısmının kabuğunun altında bulunan beyaz kısmında olduğunu öğretmişti. Hocalarımız derslerde öğrenemediklerimizi yemekhanede sohbet esnasında bile anlatırlardı. Öğretim üyeleriyle adeta abi-kardeş ilişkisi vardı. Ertan Kahramanoğlu genel müdür olduğu zaman bize her tür bilgiyi verirdi (SHAM28).

Sema Kut Hoca okulun yöneticisi olmak dışında onun kucaklayıcı koruyucu tavrını belki yaşarken çok fazla isimlendiremedim. Ama şu anda ne kadar güzel bir davranış sergilediğini daha çok anlıyorum. Öğrencileri hangi gruptan olursa olsun hepimize kollarını kocaman açarak kucakladı ve annece bizleri koruyup kolladı. Çok güzel bir kalp atışı olarak hatırlıyorum (SHAM29).

Hocalarımızın çoğu bize saygı duyan bizi seven insanlardı. Hocalarımızın çoğunluğu iletişime açık insanlardı. Hocalarımıza mezun olduktan sonra bile takıldığımız yerleri sorardık. Ruşen Keleş, Özer Ozankaya, Mümtaz Soysal ve İlber Ortaylı ile zamanımız iletişim halinde geçiyordu (SHAM36).

İlhan (Tomanbay) hoca hepimizin derdini dinleyen ve bize çok yardımcı olmaya çalışan bir abimiz gibiydi. O zamanlar asistandı. Genel anlamda ilişkiler gerçekten iyiydi. Bütün okul sayımız az olduğu için birbirini tanırdı. Ben yüksek lisansımı 40 yaşındayken yaptım. Ben yüksek lisans yaparken hocama bir soru soracağım zaman İzmir Bostanlıdan kalkar yaklaşık 20 km yol giderek Buca’da bulunan hocamın yanına gider sorumu sorar ve geriye dönerdim. Şimdi

bizim çocuklarımız gece 12’de WhatsApp’tan “Ya hocam ya bu şekilde mi olacak?” diye gece yazabiliyorlar (SHAM41).

3.2.3. Sosyal Hizmet Mesleğinin İcrasında Karşılaşılan Zorluklar

Modernleşme sonrası özellikle kentlerde ortaya çıkan profesyonel meslekler, mesleki uzmanlaşma gerektirdikleri için ilk uygulandıkları toplumda muhakkak bazı eksiklikler ve toplum içinde ki birey, grup ve kurumlardan tepkiler görmüştür. Bunun nedenleri arasında profesyonel bir mesleğin bireylere, örgütlere, hükümetlere; bütün bir sınıfa, gruplara ya da halkın hepsine ya özel bir hizmet-öğüt ya bir eylem ya da her ikisini birden sunmasıdır. Yapılan iş çok basit gibi görünen “elle yapılan bir eylem dahi olabilir” (Hughes, 1996, s. 25). Kısacası, profesyoneller konuları açıkça ve dürüstçe dile getiren kişiler oldukları için mesleklerinin gereği olarak yaptıkları bu “dürüstlük” hizmetle ilişkili olanlarda kolay kabul görmeye bilir. Oxford Sözlüğündeki anlamına göre “Profes” kelimesi kullanılmaya başlandığı yıllarda dinsel bir anlam içerse de sözcük 1675 yılından itibaren dinsel anlamını yitirmiş ve yeteri kadar nitelikli olma anlamına gelmeye başlamıştır (Hughes, 1996, s. 26).

Üçüncü olarak katılımcıların göreve başladıkları yıllarda sosyal hizmet icrasında, sosyal hizmet uzmanının karşılaştığı zorlukların neler olduğu hakkındaki görüşlerine başvurulmuştur. Bu soruya yönelik olarak katılımcılar göreve başladıkları yıllarda karşılaştıkları zorlukları kamu işleyişindeki faktörlerden kaynaklanan iş motivasyonu düşüklüğü, çalışılan kurumda iş ve meslek tanımlamalarında yaşanan bilinmezlikler ve eksiklikler olarak cevaplamışlardır. Soruda alınan cevaplardan en etkin rol, mesleğin yeterli düzeyde bilinmemesi rolü olarak görülmektedir.

Sosyal Hizmetler Akademisi açılışından 1970’lerin ortalarına kadarki sürede gerek teorik derslerde gerekse uygulamalı stajlarda birey, grup ve toplumsal sorunların tespit ve çözümüne yönelik eğitim vermiştir. Sosyal Hizmetler Akademisi ilk mezunlarını 1964-1965 öğretim yılında 28 kişi olarak (9 kadın, 19 erkek) vermiştir. Mezun olanlardan 22 kişi ilk aşama da sosyal hizmet uzmanı olarak çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarında göreve başlarken, üç kişi toplumsal kalkınma alanında Devlet Planlama Teşkilatı (*Araştırma Asistanı*), Köy İşleri Bakanlığı (*Toplum Kalkınması Uzmanı*) ve Halk Eğitimi Başkanlığında (*Halk Eğitim Başkan Vekili*) çalışmaya başlamıştır. Bu bağlamda DPT’de işe başlayan SHU yeni başladığı bu kurumda kamu yönetimiyle doğrudan ilgili bir eğitim kurumundan mezun olmadığı için kurum amiri ve mesai arkadaşlarınca ister istemez çeşitli tepkilerle karşılaşmıştır. DPT’de yetkili amir olarak görev yapmakta olan Şerif Mardin atanan personelin eğitim özgeçmişini Akademi’den istemiştir:

Bizim zamanımızda planlamaya ilk girişimde çok sayıda SBF ve ODTÜ’lü kişiler vardı. Dolayısıyla herkes bu kız ne okumuş diye şaşırmışlardı. Hatta benimle ilgili ilk mülakatı yapan Şerif Mardin’di. O okuldan eğitimimle ilgili yazı istedi (SHAM3).

Şerif Mardin’in bu tavrı DPT’de çalışacak personelin okulunda almış olduğu eğitimin yeterlilik derecesini öğrenmeye yöneliktir. Özellikle ilk mezunlar göreve başladıkları kurumlarda benzer durumlarla çok sık karşılaşmışlardır. Çünkü Akademi Türkiye’nin sosyal hizmet alanında lisans düzeyinde eğitim veren ilk kurumudur. Bu nedenle de Akademi mezunları göreve başladıkları kurum-kuruluşlarda mesai arkadaşlarına, amirlerine iş gereği bağlantılı oldukları kurum çalışanlarına bazen de hizmet sundukları kişilere ülkede yeni eğitim vermeye başlayan bu okul ve meslekle ilgili bilgilendirmeler yaparak mesleki tanıtımdan sonra işlerine başlamışlardır:

Biz bir yere gittiğimiz ya da incelemeye gittiğimizde vaktimizin çoğunluğunda önce mesleğimizi ve ne iş yaptığımızı yarım saat anlatıyorduk. Bize soruyorlardı siz neyin uzmanısınız, 4 yıl okumayla uzman olunuyor mu? Diye bize çokça soru soruyorlardı. Biz mesleği tanıtmak ve bölümün üniversite bünyesinde olması için çok uğraştık. Bizi mahkemeye verdiler. Suçumuz ise mesleğin yaygınlaşmasını istemektir. Sağlık Bakanlığı’nın müfettişleri bizi sorguya aldılar (SHAM6).

Sosyal hizmet uzmanlarının sağlık bakanlığı bünyesinde bulunan kurum ve kuruluşlarda (hastane vb.) görevlendirilmelerinden dolayı incelemeye gittikleri yerlerde bu yeni meslek elamanları halk nezdinde sağlık memuru/ hemşire gibi algılanarak incelemeye gelen sosyal hizmet uzmanında sağlık tedavisiyle ilgili beklentilerle karşılaşmışlardır:

Birinci sorun mesleğin hiç bilinmiyor olmasıydı. Bize “iğne pansuman yapar mısınız?” diye soruyorlardı. Çünkü Sağlık Bakanlığı personeli olmamız nedeniyle (SHAM7).

Akademi mezun vermeye başladığı 1965 yılından itibaren ülkenin sosyal hizmet uzmanı ihtiyacını karşılamakta uzunca bir süre yetersiz kalmıştır. 1969 yılına gelindiğinde Akademi mezunu sosyal hizmet uzmanı sayısı halen yeterli değildir. Bu personel açığı ise alaylılar tarafından karşılanmaya devam edilmiştir:

Meslek bilinmiyordu. Çevremizdekilerde bunu anlatmakla uğraştık ilk zamanlarda. Çalıştığımız yerlerde uzman eksikliği vardı. Alaylılar yönetimdedi (SHAM1).

Sağlık Bakanlığına bağlı sağlık kuruluşlarında çalışan SHU çalıştıkları kurum yöneticilerinin bu personelin görev-yetki sorumluluğunu bilmediği için çoğu zaman evrak kayıt memuru olarak görevlendirmişlerdir. Fakat içlerinden çok azı kendilerinden önce Akademi mezunu birisiyle çalışma fırsatı bulmuşsa kendi mesleklerini icra etmenin gurur ve sevincini de mesleki doyum çerçevesinde yaşamışlardır.

Mesleğin bilinmemesi, özellikle hastanede çalışanlar. Başhekim bizim görev ve yetkilerimizi bilmediğinden bizi kayıt memuru gibi kullanıyorlardı. Ben çok şanslıydım, Oktay Ekşi'nin eşi Aysel hanımla çalıştım (SHAM12).

1970' yılına gelindiğinde Akademi 6. Dönem mezununu vermiştir. Toplam mezun sayısı 177 kişiye ulaşmıştır (Öter, 2022, s. 69). Fakat halen sosyal hizmet mesleği yeterince bilinmemekte ve ülkenin profesyonel meslek elamanı ihtiyacı devam etmektedir.

Ben okulun 6. Dönem mezunuyum. Mezun olduğum dönemde Türkiye genelinde ancak 200'e yakın sosyal hizmet uzmanı vardı. Bu nedenle sosyal hizmet uzmanının bilinirliği çok azdı. Atanmış olduğum İzmir Göğüs Hastalıkları Hastanesi'nin başhekimini "nedir bu meslek" diye irdelemeye gitti. İlk mezunlar atandıkları çoğu yerde mesleklerini yapabilmek için epey efor sarf etmişlerdir. Siz bu nedenle bazen kendinizden çok özveri ve fedakârlık yapıyorsunuz (SHAM13).

Sema Hoca 86 yıllık ömrünün yaklaşık 50 yılını sosyal hizmete adanmıştır (Dönümcü, 2017). Sema Kut, Sosyal Hizmetler Akademisi ve sosyal hizmet mesleği adına Türkiye'de adeta tarih yazmıştır:

Ben merkeze atandığım zaman merkez müdürü, Sema Hanım'ın çok yakın arkadaşıydı. Onlar ABD'de mesleki eğitim almışlardı. İlk mezunlardan bir abimizle birlikte koruyucu aileye bakıyorduk. O nedenle zorluk çekmedik. Ama çocuk yuvasına gidince çok zorluk çektik. Orada doktor, hemşire hegemonyası vardı. Çocuk geliyor ilk hemşireye uğruyor. Oysa ilk beni görmesi gerek. Ama bu mesleki iş dağılımı savaşında başarılı oldum (SHAM14).

Ülkenin sosyal hizmet uzmanı açığı kurumdaki bulunan personellere göre giderilmeye çalışılmıştır. Ayrıca göreve başlayan sosyal hizmet uzmanlarının görev yerlerinde bir rol modelin olmaması, devlet tarafından sosyal hizmet alanıyla ilgili yeterli bütçenin sağlanmaması beraberinde bazı sorunlar getirmiştir. Fakat her şeye rağmen Akademi mezunu sosyal hizmet uzmanları bu zorlukların üstesinden gelmeye çalışmışlardır. Bu durumu SHAM16 üç madde de özetlemektedir:

- 1) Bizden önce sosyal hizmet kurumlarında çalışanlar doktorlar ve pedagoğlardı. Bizim göreve başlamamızla birlikte orda çalışan doktor ve pedagoğlarda huzursuz olmaya başladılar. Meslek olarak kabullenme sorunları yaşadık.
- 2) Alan tecrübesinden kaynaklanan sorunlar oldu. Model olarak örnek alabileceğimiz uzmanlar yoktu.
- 3) Sistemden kaynaklanan sorunlar vardı. Sorun ekonomik kökenliyse elinizde yeterli kaynak yoktu. Biz sosyal hizmet derneğinden finans sağlıyorduk. Ya da otogara firmalara rica ederdik. Sorumluluk verilmişti ama yetkilerinizi kullanacak imkânlar çok sınırlıydı (SHAM16).

Akademinin mezun verdiği 1965 yılından 1983 yılına kadar ki geçen 18 yıllık süre zarfında sosyal hizmet mesleğinin gerek halk nezdinde gerekse kamu da tam olarak tanınmadığı görülmektedir:

Meslek ülkemizde henüz tanınmıyordu. Tepeden halka kadar tam tanınmamıştı. Kuruluşlarda bütçe yetersizliği, fiziksel yetersizlikler, araç-gereç eksiklikleri ve personel eksikleri vardı. Hatta sosyal hizmet uzmanının işini yapmasını engelleyen bürokratlar bile vardı. 1983 öncesi bu eksiklikler vardı (SHAM18).

Sosyal hizmet uzmanları atandıkları görev yerlerinde bir meslek elamanı olmanın haricinde adeta bir meslek tanıtım görevlisi gibi de çalışarak mesleki saygınlıklarını kazanmak için uğraşmışlardır:

Benim çalıştığım ilk iş yerinde benim mesleğimi bilmiyorlardı (hastane) bu nedenle çok zorlandım. Önünüzde hiç meslek deneyimiyle ilgili örnek yok. Ama hastanede üç yıl çalışarak orada iyi bir iz bırakmışım. İlk gittiğimde oda vermediler. Telefonum yoktu. Şeflerden birisi geldi dedi ki “kapının önünde çöpler yığılıyor onun kaldırılmasına yardımcı ol, o da bir sosyal hizmet” dedi. Dışardan Ege’nin yoksul insanları geliyordu. Başhekimle bunu konuştum, o kendisine bir rapor yazmamı istedi. Önemli olan başhekim bunu okudu ve bana oda ve telefon verdi. Her yatan hastaya 8-10 soruluk bir soru anketi oluşturdu. Çalışma sayesinde hastanenin içine kabul edildim. Böylelikle başhekim hastane derneğinin kalıcı üyesi yaptı. Daha sonra dernek adına bağış toplayarak personel kreşi açtık (SHAM19).

Biz öncelikle görev yaptığımız yerlerde oranın mülki ve idari amirlerine -vali yardımcısı, kaymakam, alay komutanı ya da gelen devlet yetkilisine- kendimizi ve mesleğimizi tanıtmakla uğraşıyorduk. Mesleğin icrasında en önemli sorunlardan birincisi, bence mesleğin tanınırlığının olmamasıydı. Bu durum insanı doğal olarak demoralize ediyor ama fakülte mezunu olduğumuz için saygı duyuyorlardı. Fakat mesleğinizle ilgili saygı duyulmasını beklemek en büyük sıkıntıydı. İkincisi, birey olarak kendinizi çok yalnız hissediyordunuz. Erzurum’da biz tek iki meslek elemanıydık ve ikimizde idareci olarak görevlendirilmiştik... (SHAM39).

3.2.4. Sosyal Hizmetin Toplumsal Yapı İçerisindeki Yeri

Dördüncü olarak katılımcıların sosyal hizmetin toplumsal yapı içerisindeki yerine dair görüşlerine başvurulmuştur. Katılımcıların cevaplarına göre, sosyal hizmet meslek/disiplininin toplumsal yapı içerisinde üç ayak üstüne inşa edildiği tespit edilmiştir. Bunlar; sorun/müracaatçı, sosyal hizmet uzmanı/kurum ve soruna yönelik uygulamalardır.

Toplumsal yapı içerisinde sosyal hizmetin yeri ve önemi teması, toplumsal yapı içerisinde sosyal refah ve sosyal politika düzenlemelerinde ve dezavantajlı kesime yapılan hizmetler alt teması altında açıklanmıştır. Sosyal hizmet, bireylerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları zorluklar ile mücadele etme ve onların iyilik hallerini artırmak için toplumsal kurum-kuruluşlar ve insanlarla yürütülen tıpkı bir zincirin halkaları gibi birbirine bağlı bir meslektir.

Bu noktada sosyal hizmetler sosyal devlet anlayışının gereği olarak ortaya çıkmış, toplumda hem genel olarak hem de dezavantajlı gruplara yönünde sosyal refahı tesis etmeyi amaç edinmiş bir meslek dalıdır:

Toplumsal yapıda sosyal hizmetler oldukça önemli bir yer arz etmektedir. Çünkü 1960’lı yıllarda ülkemizin nüfusunun çoğunluğu kırsal kesimde yaşayan köylülerden oluşmaktaydı. Bu nedenle kırsal kalkınmanın sağlanmasında almış olduğumuz eğitime istinaden sosyal hizmetlerin yeri oldukça önemlidir. Sosyal Hizmetler Akademisi toplumun iş ve işleyişi açısından belkemiği idi (SHAM1).

Sosyal refah ve sosyal politikaların planlanması ve uygulanması toplumsal yapımız için en önemli konulardan birisidir. Yeteri kadar tam uygulanırsa yardıma muhtaç insan sayımız azalır (SHAM2).

Yeri ve önemi çok önemli fakat hala gerekli yapılanmalar olmadı. Daha çok aynı nakdi yardımlar yapılıyor. Bu verilen eğitimle de ilgili. Bir de yöneten hükümetin sosyal hizmete bakış açısı çok önemli. Siz “dinimizde yardım esastır, komşusu açken tok yatan bizden olmuyor” bakış açısıyla sosyal hizmete bakarsanız bu yeterli olmuyor (SHAM6).

Bir disiplin ve meslek olarak sosyal hizmet toplumun her kesimini doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilendirmektedir. Bu nedenle sosyal hizmet uzmanlarının mesleklerini sevmesi ve yaptığı işlere olan saygısı çok önem arz eder:

Sosyal hizmet nosyonu toplumun her kesimine katkısı olan bir disiplindir... Toplumun her kesimini doğrudan ya da dolaylı olarak bir şekilde ilgilendiren bir meslektir. İş ve işçi bulma kurumunda bile sosyal hizmetin çok önemli bir yeri vardır. Bilmeden öyle bir mesleğe girmişim ki daha sonra birçok arkadaş mesleğini sever sevmeyiz; ama ben bu mesleğin mensubu olmaktan çok gurur duyuyorum ve mesleğimi çok seviyorum (SHAM13).

Sosyal devlet, ihtiyaç sahibi vatandaşlarına ilk aşamada yardım ederek daha sonrada onlara kendi kendilerine ayaklarının üstünde durabilecekleri iş-yeterlilik sağlayarak sosyal refahı sağlayabilir.

Sosyal hizmet toplum içinde kendi kendini idare edemeyen, kendi hayatını sürdüremeyen ihtiyaç sahibi her bireye hizmet veren bir meslektir. Gerek kişisel gerek grup gerekse toplum kalkınmasında sosyal hizmetin yeri çok büyük. Sosyal hizmetin esas amacı müracaatçıya balık yemeyi değil balık tutmayı öğretmektir (SHAM20).

Sosyal hizmet mesleği çoğunlukla aile kurumu üzerinden yürütülen bir meslektir. Bu nedenle uzmanlar müracaatçılarında aile ilişkileri açısından da destek olmaktadır:

Sosyal hizmetin yeri insanların birbirlerini toplumsal olarak tanımaları sorunlarını çözmeleri bakımından çok önemli. Aile ilişkileri bakımından çok önemli. ... Fuat Aziz Göksel hocanın: "Çocuklar herkes ana-baba olabilir ama herkes çocuk yetiştiremez." sözünü hiç unutamam (SHAM28).

1950 sonrası Türkiye’de kırdan kente göç vb. durumlar toplumsal yapıda ve kurumlarda değişmelere sebep olmuştur:

Türkiye’de 1960-70’lerde nüfusun %70’i köylerde yaşarken 1980 sonrası şehre göç hızlandı. Ankara Ayaş’ta yetiştirme yurdu vardı. Oraya staja gittim. Kendi başıma bir çeteleme yaptım. Anne-baba ölü parçalanmış aile vb. bunu başka yerlerde de tekrar ettim. O zamana kadar edindiğim genel veri bilgisi sosyal hizmet korumasına dâhil olan çocukların %95’i anne-baba ölümü ya da ekonomik yoksulluk nedeniyle gelirdi. Aile parçalanması nedeniyle gelenlerin oranı %5’i buluyordu. Biz ailelere maddi yardım yapalım ve çocuk ailesinin yanında kalsın diye çalışırdık. Fakat 1995’ten sonra bu tablo tersine döndü. Şu an gelen çocukların %95’i aile parçalanması nedeniyle gelmektedir. Bu durum sosyal hizmet ve toplumun temel sorunu haline geldi. Bunun altından sosyal hizmetler tek başına kalkamaz. Yoksulluk nedeniyle koruma altında kalan çocukları bir şekilde yüksek oranda kazanırken, parçalanmış aile çocuklarını kazanmamız çok zor oluyor. Çünkü aile içinde çatışma ortamında çocuk iyice yıpranıyor hatta çocuğu öz anne/babasından korumak zorunda kalmıştık. Biz bu aile yapısını ayakta tutamadığımız müddetçe bu çatırtıyı durduramayız... Herhangi bir çocuk evine gidelim, gelen çocukların %95 i aile parçalanmasından gelmiş. 1990’lara kadar zaman zaman sanayiden esnaf bize çırak ihtiyacı için gelirdi. Bir müddet sonra bu çocuk iş yeri sahibi oluyordu. Bunlar fakirlik nedeniyle gelen çocuklardı. Çatışma ortamında kalan bir çocuk bazen anne- babasına karşı birbirlerini karşı silah olarak kullanabiliyordu (SHAM31).

Sosyal hizmet mesleği diğer birçok meslekte olduğu gibi mesai saatleri içinde icra edilen bir meslek değildir. Meslek elemanları ister istemez gündelik yaşamlarında gece-gündüz mesleklerinin gerektirdiğini yapmak durumundadır:

Sosyal hizmet toplum açısından son derece önemli bir meslek. Dezavantajlı gruplarla çalıştığımız için onların sosyal devlet anlayışı gereği refah seviyesinin artırılmasına yönelik çalışan bir meslek. Bu bağlamda toplum refahına yönelik bir meslek. Sadece mesai saatlerinde de çalışmıyorsanız, günün 24 saati sizin zihninizi meşgul eden bir meslek (SHAM32).

Sosyal hizmet mesleği toplumsal hayatta oldukça önemli bir yer tutmakla birlikte hak ettiği mesleki değere kavuşamamıştır:

Salgın dönemindeyiz bir yılı aşkın süredir. Evde aileler iç içe yaşıyor. Sürekli yoğun yaşamının aile içinde bazı zorlukları beraberinde getirebiliyor. Kadına ve çocuğa yönelik şiddet ve/veya istismar olabiliyor. Sosyal hizmet toplum dinamiğın kullanarak toplumsal sorunların önlenmesine yönelik güçlendirme ve iyileştirmeye yönelik çalışmalar yapmaktadır. Bu bağlamda sosyal hizmetin yeri çok önem arz etmektedir (SHAM34).

Önemli bir yeri var, şu anda Türkiye’nin içinde bulunduğu göç süreci ve sorunları da düşünüldüğünde öneminin daha da arttığını düşünüyorum. Sosyal hizmet uzmanı her alanda var olması gerekiyor. Ama halende hak ettiği yeri almadığını düşünüyorum (SHAM40).

Toplumsal dinamiklerin o kadar hızlı değiştiği günümüz toplumunda sosyal hizmet mesleği özellikle toplumun çözülme sürecini önleyen en önemli enstrümanlardan bir tanesidir. Çünkü çözülme ve parçalanma süreçleri aile ile bütün toplumu yakından etkileyen, hele günümüz toplumunda yoksulluktan dem vuran insanların çok olduğu toplumlarda bu çözülme sürecini önleyici toplumsal bütünleşmeye katkı sağlayıcı en önemli meslek çarkından bir dişlidir. Yani insanın en özeline dokunan onları öğrenen en önemli mesleklerden bir tanesidir. Bu nedenle toplumsal bütünleşme çarkında önemli bir dişliyi temsil etmektedir. İnsanın kriz dönemlerini en az zararla anlatmayı sağlayan mesleklerden bir tanesidir (SHAM41).

3.2.5. Sosyal Hizmet Mesleğinin Özgün Özellikleri

Beşinci olarak katılımcıların sosyal hizmet mesleğinin özgün özellikleri dair görüşlerine başvurulmuştur. Sosyal hizmet mesleğine özgü özellikler, empati, disiplinler arası çalışma ve ekip çalışması olarak belirlenmiştir.

Empati kavramı, kendisini karşısındaki kişinin/kişilerin yerine koyarak olayları onların bakış açısından görebilmeyi, duygularını anlayabilmeyi ya da anlamaya çalışmayı içermektedir (Kağıtçıbaşı, 2014, s. 227). Empati kavramı sosyal hizmet mesleği bağlamında değer temeli içerisinde tanımlanmış ve sosyal hizmet uzmanlarının sahip olması gereken önemli bir temel olarak benimsenmiştir.

Her mesleğin temel aldığı bilim farklıdır. Örneğin, bir mühendis aldığı eğitim gereği yapacağı işte toplumla direk ilişki kurmaz. Ama bir sosyal hizmet uzmanı direk toplumla, grupla, bireyle iç içedir ve insanla teması gerektirir. Bundan dolayı empati sahibi olması gerekir. Ben bunları söylerken sosyal hizmet her meslekten üstündür diye söylemiyorum. Ama bu mesleği seçenlerin bu alana hakikaten ilgi duyması gerekiyor (SHAM6).

Başta sosyal politika olmak üzere insan ile ilgilenen tüm bilim dallarıyla iletişim ve etkileşim halinde olan sosyal hizmet mesleği gerek eğitim boyutunda gerekse uygulama boyutunda ihtiyaç duyulduğunda tüm bu disiplinlerle ortak çalışmalara dâhil olmaktadır. Bu durum sosyal hizmetin disiplinler arası bir alan olduğunun göstergesidir. Akademi mezunu meslek elemanlarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular da sosyal hizmetin disiplinler arası olduğunu doğrulamaktadır:

Sosyal hizmet halkla iç içe olduğu için çok farklı bir meslektir. İnterdisipliner bir meslektir (SHAM9).

Sosyal hizmet uzmanları teorik eğitim almanın yanı sıra ciddi bir uygulamalı eğitimden geçmekteydi. Sosyal hizmetin kökeninde tıp, sosyoloji, antropoloji, hukuk, ekonomi, vb. dalların çok ciddi katkıları vardır (SHAM30).

Ekip/takım aynı hedefe odaklanmış birbirlerine bağımlı, dürüst, gerçekçi, etik ilkelere bağlı ve grup çalışmasına açık insanların bir araya gelerek oluşturdukları bir yapıdır (Çetin,1997, s.9). Özellikle devlet kademesinde toplumsal sorunların çözümünde rol alan çalışanların ekip çalışması ruhuna sahip olmalıdır. Ekip üyesinin görevle ilgili hususlarda sorumluluklarını uyumlu bir şekilde yerine getirmesi ekibin sorun çözme başarısını artırır:

Sosyal hizmet, insanla ilgili olduğu için ekip çalışmasının mecburen yapılması gerekmektedir. Ayrıca kendine özgü çalışma yöntem ve ilkeleri olan bir meslektir... (SHAM18).

3.2.6. Mesleki Tavsiyeler

Altıncı olarak katılımcıların sosyal hizmet uzmanlarına verebilecekleri tavsiyelere ilişkin görüşlerine başvurulmuştur. Alınan cevaplar doğrultusunda mesleki tavsiye ilkeleri empati, etik, mesleki eğitim gerekliliği ve devamlılığı olarak belirlenmiştir.

Sosyal hizmet uzmanlarının diğer meslek sahipleriyle farklarında empati kavramının önemi ve değerine yer verilmiştir. Sosyal hizmet uzmanlarının, müracaatçılarıyla yürüttükleri planlı müdahale süreçlerinde müracaatçının sorunlarını içselleştirerek olayları müracaatçının gözüyle görebilmek ya da kendini onların yerine koyarak, yaşadığı duygu durumlarını kavramaya çalışması gerekmektedir (Acar ve Apak, 2017, s. 95). Ülkemizde empati kavramının henüz yaygın olarak kullanılmaya başlanmadığı o yıllarda Akademi öğrencilerine eğitim sürecinde bunu “müracaatçının bulunduğu yerden başlamak” olarak öğretilmişlerdir:

İnsanları anlamaya çalışması, insancıl olması gerek. Empati kurmaları çok önemli, mesleki yayınları takip etmeliler (SHAM18).

İkna kuvveti yüksek olacak, sabırlı olacak. Müracaatçının doğrularını görmesini sağlayacak. İnsanı baştan reddetmeyecek. Müracaatçının bulunduğu yerden başlamak ilkesiyle hareket etmeli. İkna edici olacak (SHAM26).

Felsefi tanımlarının dışında en geniş anlamıyla üzerinde mutabakata varılan etik kavramı, insan davranışlarını düzenleyen kurallar bütünü olarak tanımlanmaktadır (Ülken, 1969, s.5). Değer, ilke ve kural üreten bir felsefe dalı olan etik birçok meslek dalında mesleğin icra kurallarının belirlenmesinde kullanılır (Öztürk, 2009, s.105). Diğer tüm insana yardım mesleklerinde olduğu gibi sosyal hizmet mesleğinin uygulama kuralları içerisinde etik değerlerin önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Kısaca, her mesleğin kendine özgü kuralları ve ahlaki değerleri vardır (Durkehim, 1986, s. 8). Sosyal hizmet mesleği hümanist ve demokratik değerler üzerine kurulmuştur. Sosyal hizmet uzmanları kendilerini ihtiyaç sahibi insanların refahını yükseltmeye adanmışlardır. Kut'a göre, sosyal hizmet uzmanı, ihtiyaç sahibi insanlar arasında herhangi bir ayırım yapmaksızın insanın değeri, onur ve haysiyetine saygılıdır (Kut, 1988, s. 11). Sosyal hizmet mesleğinin icrasında etik ilkelerin önemi katılımcılar tarafından da vurgulanmıştır.

Aldıkları eğitim doğrultusunda etik değerlerle mesleki yeminde belirttikleri gibi din, dil ve ırk ayrımı yapmaksızın insanların yararına hizmet vermeyi amaç edinmeliler (SHAM17).

Sosyal hizmet hem bir bilim dalı hem de bir meslek olarak tanımlanmaktadır. Mesleki yeterlilik için gerekli olan akademik eğitimlerin yanında, yaşam boyu eğitimi de kapsayacak şekilde sürekli değişim ve gelişimi takip etmek, mevcut bilgilerini yenilemek ve değişen toplumsal ihtiyaçları karşılayabilmek için eğitim sürekliliğini sağlamak önemlidir. Bu nedenle mesleki icra sürecinde mesleki eğitimlerin de devam etmesi gerekmektedir. Mesleki eğitiminin ve meslek içi devam eden eğitimin önemi katılımcılar tarafından vurgulanmıştır.

Çok önemli olarak yabancı dil öğrenmeliler, literatür takip etmeliler. Bunun sıradan bir meslek olmadığını bilmeliler ve sosyal hizmetin gelişmiş olduğu ülkeleri takip etmeliler. Yeniliklere açık olmalı, insan ilişkileri iyi olmalı, içinde çalıştıkları gruba uyum sağlamalı. Ekip çalışmasına yatkın olmalı. Toplumu her yönüyle izlemeli (SHAM19).

Yaptıkları işi sevmeliler, yaptıkları iş için kendilerini geliştirmeliler, meslek dayanışması çok önemli, zaman zaman düzenlenen meslek içi eğitimlere katılsınlar. Bir doktor gibi yeni gelişmeleri takip etmeliler... (SHAM3).

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Sosyal Hizmetler Akademisi, 1961-1982 yılları arasında Türkiye'nin sosyal hizmet alanındaki yetişmiş meslek elemanı ihtiyacını karşılamak için eğitim faaliyetini sürdüren ilk yüksek öğrenim kurumudur.

Nicel analiz sonucunda elde edinilen demografik bilgilere göre, katılımcıların 60-83 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Katılımcıların tamamı kamu sektörü ile çalışma hayatına başlamış olup bir kısmı özel sektörde devam etmiştir. Katılımcıların eşlerinden birçoğu meslek sahibidir. Hatta çok azı sosyal hizmet uzmanıdır. Katılımcılardan birisi hariç tamamı emeklidir. İlk emekliliğin 1985-89 yılları arasında olduğu, en yoğun emekliliğin ise 2000-2004 yılları arasında gerçekleştiği görülmüştür.

Katılımcıların Akademi hakkındaki değerlendirme verileri, nitelikli sosyal hizmet uzmanı yetiştirme açısından Akademi'nin yapmış olduğu sosyal hizmet uzman aday seçme sınavlarının rasyonel olduğunu göstermektedir. Akademi'nin sağlamış olduğu burs imkânı başta olmak üzere arkadaş çevresi, mesleğe olan ilgi ve iş bulma kolaylığı katılımcıların Akademi'yi tercih etmelerinin en önemli nedenleridir. Katılımcılar en fazla çocuk refahı alanında, sonrasında sırasıyla sosyal hizmet yönetimi, yaşlı hizmetleri ve diğer sosyal hizmet alanlarında çalışmışlardır.

Sosyal Hizmetler Akademisi psiko-sosyal bilgi ve beceri yönünden mesleki yeterliliğe sahip olan aynı düzeyde öğrenci seçimine önem verdiği için öğrenciler arasında çok büyük benzerlikler bulunmakta, bu da onların Akademi'yi büyük bir aile gibi görmelerine ve arkadaşlarını da kardeşleri gibi hissetmelerine imkân sağlamıştır.

Nitel analiz sonuçları da nicel analizle elde edilen sonuçları destekler niteliktedir. Nitel analiz sonuçlarının yorumlamalarına göre ulaşılan sonuçlar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

Katılımcıların birbirlerine karşı saygı, sevgi ve sorumluluk hissiyatına sahip bir kardeşlik ilişkisini içselleştirdikleri, emekli olmalarına rağmen buluşma günlerinde ya da sosyal medya platformlarında halen iletişimlerini sürdürdükleri görülmektedir.

Mahmut Tezcan (1982b), kan bağına dayanmayan arkadaşlık ötesi ilişkileri “*tutma kardeşlik*” olarak ifade eder. Bu kardeşlik statü ve anlayışı çoğunlukla öğrencilerin okula intibak etme gereksinimlerini karşılamak için birbirlerine adeta kardeş gibi yardımcı oldukları; daha çok lise çağı yatılı okullarda görülen bir durumdur. Fakat ülkemizde öğrenci sayısının az olduğu, öğrenciler arası ilişki ve etkileşimin kuvvetli olduğu yükseköğrenim kurumlarında da benzer statü ve ilişkiler görülmüştür. Akademi de bu yükseköğrenim kurumlarından bir tanesidir.

Katılımcıların öğretim üyeleriyle de çok iyi ilişkiler kurdukları ve öğretim üyelerini idolleri ve süpervizörleri olarak gördükleri tespit edilmiştir.

Katılımcılar, mesleğe adım attıktan sonra mesleğin yeterli düzeyde bilinmemesi sebebiyle çalıştıkları kurumlarda iş ve meslek tanımlamalarında yaşanan bilinmezlikler ve eksiklikler başta olmak üzere kamu işleyişindeki faktörlerden kaynaklanan iş motivasyonu düşüklüğü vb. sıkıntılar yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcıların, toplumsal yapı içerisinde sosyal refah ve sosyal politika düzenlemelerinde ve dezavantajlı kesime yapılan hizmetler hakkında sosyal hizmetin çok önemi bir yeri olduğu konusunda fikir birlikteliklerinin olduğu görülmektedir.

Katılımcılar, sosyal hizmet mesleğinin, diğer mesleklere kıyasla kendine has özellikleri olan ve sevilerek yapılması gereken, empatinin hâkim olduğu ve disiplinler arası çalışmanın yaygın olarak kullanıldığı bir meslek olduğunu ifade etmişlerdir.

Mesleğe yeni başlayan sosyal hizmet uzmanlarına mesleki bilgilerini uygulama noktasında ihtiyaç sahibi müracaatçı ve toplumun yararını düşünerek, sosyal hizmet yasa ve yönetmeliğinin belirlediği kurallar çerçevesinde, “*müracaatçının bulunduğu yerden başlayarak*” çalışmaları; özveri, sevgi, saygı ve sorumluluk çerçevesinde mesleklerini icra etmeleri tavsiyelerinde bulunmuşlardır.

Ayrıca katılımcıların verdikleri bilgiler doğrultusunda sosyal hizmet uzmanında bulunması gereken mesleki ve ahlaki değerler belirlenmiş ve bu bağlamda katılımcıların büyük çoğunluğunun bu değerlere sahip oldukları görülmüştür.

Sosyal Hizmetler Akademisi birçok ülkeyle eş zamanlı olarak sosyal hizmet uzmanı yetiştirmeye başlayan Türkiye'nin sosyal hizmet uzmanı yetiştiren ilk yükseköğrenim kurumudur. Mezunların çoğunluğu kamu kurum ve kuruluşlarında sosyal hizmet uzmanı olarak çalışmışlardır. Fakat Akademi'den aldıkları eğitimin niteliğinin yüksek olmasından dolayı, Devlet Planlama Teşkilatında Araştırma Asistanı (SHAM3), Köy İşleri Bakanlığında Toplum Kalkınması Uzmanı (C.C.-1965), Köy İşleri Bakanlığı Niğde Halk Eğitim Başkanlığında Başkan Vekili (SHAM1-1965), Dışişleri Bakanlığında (Ö.S. ve F.U.-1968) ve Akademi de araştırma görevlisi (Elkin Besin, Erkan Öngel ve Gönül Erkan) ve görevlisi olarak çalışmışlardır. Bu bağlamda Akademi ilk mezunlarından itibaren öz kaynaklarından akademik personel ihtiyacını karşılayarak kuruluşundaki yabancı öğretim elemanı sayısını giderek azaltmıştır.

Akademinin açılışından kapanışına kadar gerek öğretim üyesi gerekse öğrencileri arasında genel olarak saygı, sorumluluk ve güven çerçevesinde bir eğitim öğretim kültürünün oluştuğu görülmektedir. Akademi mezunlarının çoğunluğu kamu kurum ve kuruluşlarında sosyal hizmet uzmanı olarak çalışmakla birlikte bazıları DPT Katılımcı Akademi mezunlarından bir kişi hariç (SHAM36-1980) kamudan emekli olmuştur. Fakat emekli olmalarına rağmen bazılarının sosyal hizmet alanında çalışmalarını sürdürdüğü görülmektedir. Özellikle Akademiyle ilgili her tür bilgi, belge ve insana ulaşma sürecinde Akademinin adeta “*muhtarı*” (SHAM30) olarak bilinen bir mezunun olması çok kıymetlidir. Ayrıca Akademi mezunlarının emekli olmalarına rağmen Türkiye’de sosyal hizmetlerle ilgili konularda duyarlı oldukları görülmüştür.

YAZARLARIN BEYANI

Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Araştırmaya gönüllü katılarak kıymetli zamanlarını ayıran Sosyal Hizmetler Akademisinin değerli mezunlarına çalışmaya verdikleri destek ve katkıdan dolayı teşekkür ederiz.

Çatışma Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

KAYNAKÇA

- Acar, M. C. ve Apak, H. (2017). Sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin empatik eğilimleri ile özgecilik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(1), 93-112.
- Akyıldız, Y. (2020). Türkiye’de kamusal sosyal hizmetin temelleri: Sosyal Hizmet Enstitüsü. H. S. Kıroğlu (Ed.), *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Alanında Akademik Çalışmalar –II Cilt 3*, içinde (s.277-295). Gece Kitaplığı.
- Arnold, D. O. (1970). Dimensional sampling an approach for studying a small number of cases. *The American Sociologist*, 5(2), 147-150.
- Aziz, A. (2014). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri ve teknikleri* (9. Basım). Nobel Akademik Yayıncılık
- Creswell, J. W. (2009). *Research design qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (Third Edition). SAGE Publications Inc.
- Creswell, J. W. ve Plano Clark, V. L. (2018). *Designing and conducting mixed method research* (Third Ed.). SAGE Publications, Inc.
- Creswell, J. W. ve Creswell, J. D. (2021). *Araştırma tasarımı (Nitel, nicel ve karma yöntem araştırmaları)*. (E. Karadağ Çev. Ed.) Nobel Akademik Yayıncılık.
- Çavuşoğlu, T. (2005). *Sosyal hizmetlerin yakın tarihinden sayfalar*. SABEV Yayınları.
- Çengelci, E. (1996). *Cumhuriyet Türkiye’inde sosyal hizmetlerin örgütlenmesi*. Şafak Matbaacılık.
- Çevikbilen, T. (2021). *Sosyal hizmet ve sağlık alanında mesleki eğitim ve uygulamalarım*. Ankara.
- Çifci Gökçearsan, E. (2009). Social work profession and social work education in Turkey, *Procedia Social and Behavioral Sciences* 1, 2063–2065.
- Danışoğlu, E. (2011, 09 Ekim). Sabiha Sertel'den günümüze sosyal hizmet eğitiminin 50. yılı. *Cumhuriyet Gazetesi*.
- Dönümcü, Ş. (2017). Yaşamını sosyal hizmete adanmış bir kadın: Sema Kut. <https://bianet.org/biamag/yasam/186840-yasamini-sosyal-hizmete-adamis-bir-kadin-sema-kut> adresinden 15 Aralık 2022 tarihinde alınmıştır.
- Durkheim, E. (1986). *Meslek ahlakı*. (M. Karasan, Çev.), M.E.G.S.B. Yayınları.
- Duyan, V., Sayar, Ö., ve Özbulut M. (2008). *Sosyal hizmeti tanımak ve anlamak*. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını.
- Erkal, M. (1984). *Sosyal meselelerimiz ve sosyal değişme*. Mayaş Yayınları.
- Field, A. (2018). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. Sage Publications Ltd.
- Friedlander, W. A. (1965). *Sosyal hizmetin kavram ve metodları*. (E. Besin, Çev.), Kardeş Matbaası.
- Friedlander, W. A. (1966). *Sosyal refah hizmetine başlangıç*. (R. Taşçıoğlu, Çev.). (2. Basım), S.S.Y.B., S.H.G.M. Yayınları.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*. (C. Güzel, Yayıma Haz.). Kırmızı Yayınları.

- Hughes, E. E. (1996). *Meslekler, meslekler ve sosyoloji*. (Z. Cirhinlioğlu, Der. ve Çev.). Gündoğan, (1963).
- Işıkhan, V. (2011). Prof. Dr. Vedat Işıkhan'ın açılış konuşması. Sosyal Hizmet Sempozyumu, 50.Yılında Türkiye'de Sosyal Hizmet Eğitimi: Sorunlar, Öncelikler ve Hedefler, Sosyal Hizmet Araştırma ve Geliştirme Derneği.
- İyicil, F. (1963). Sosyal hizmet okulları ve öğrenci seçme işi. *Sosyal Hizmet*, 1(9), 8-10.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2014). *Dünden bugüne insan ve insanlar sosyal psikolojiye giriş* (16. Baskı). Evrim Yayınevi.
- Karataş, K. ve Erkan, G. (2005). Türkiye'de sosyal hizmet eğitiminin tarihçesi. *Sosyal Hizmet Sempozyumu 2002: Sosyal hizmet eğitiminde yeni yaklaşımlar*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını.
- Karataş, K. ve Erkan, G. (2011). 1961'den günümüze sosyal hizmet eğitimi müfredatı: Sosyal hizmetler akademisi-sosyal hizmetler yüksekokulu-(HÜİİBF) sosyal hizmet bölümü özelinde bir değerlendirme. *Sosyal Hizmet Sempozyumu, 50.Yılında Türkiye'de Sosyal Hizmet Eğitimi: Sorunlar, Öncelikler ve Hedefler*.
- Kınalızade Ali Efendi (1990). *Devlet ve aile ahlakı*. (H. Öztürk, Haz.). Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.
- Kırimal, E. (1972). 1917 İhtilâlinde evvel ve sonra Kırım-Türk ailesi ile kadının durumu. *Emel Dergisi*, 12(68), 38-43.
- Koşar, N. ve Tufan, B. (1999). Sosyal hizmetler yüksekokulu tarihçesine genel bir bakış. *Prof.Dr. Sema KUT'a Armağan-Yaşam Boyu Sosyal Hizmet* içinde. H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Yayını.
- Kuntbay, G. (1961) Yeni bir meslek. *Sosyal Hizmet*, 1(4), 19, 20.
- Kut, S. (1988). *Sosyal hizmet mesleği, nitelikleri temel unsurları müdahale yöntemleri*. Ankara.
- Kümbetoğlu, B. (2008). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma* (2. Baskı). Bağlam Yayınları.
- Marcuse, H. (1998). Yeni baskı döneminde hareket: Bir değerlendirme, (M. Keçik, Çev.). *Cogito*, 14, 69-80.
- Mayring, P. (2000). *Nitel sosyal araştırmaya giriş*, (A. Gümüş ve M. S. Durgun, Çev.). Baki Kitabevi.
- McClintock, C. C., Brannon, D., ve Maynard-Moody, S. (1979). Applying the logic of sample surveys to qualitative case studies the case cluster method. *Administrative Science Quarterly*, 24(4), 612-629.
- O'Brien T., Deriş N. (2019). *The struggle for modern Turkey: Justice, activism and a revolutionary female journalist Sabiha Sertel*. I.B. Tauris.
- Onwuegbuzie, A. J., Leech, N. L. (2004). Enhancing the interpretation of "significant" findings: The role of mixed methods research. *The Qualitative Report*, 9(4), 770-792.
- Öter, A. (2022). Sosyal hizmetler akademisi ve toplumsal kalkınma: Örnek bir şahsiyet Havva Oymak. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 3(1), 66-93.
- Özdemir, D. (2006). Sosyal hizmet ve sosyal devlet. *Sosyal Politikalar Dergisi*, 1, Güz.
- Öztürk, A. B. (2009). Sosyal hizmet etiğinde farklı yaklaşımlar. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(1), 105-116.
- Pallant J., (2016). *SPSS survival manual*, (Sixth Edition). McGraw-Hill House.

- Raadschelders, J. C. (1999). A coherent framework for the study of public administration. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 9(2), 281-304.
- Resmî Gazete (1959, 22 Haziran) Sosyal Hizmetler Enstitüsü Kurulmasına Dair Kanun 12.06.1959 tarih ve 7355 sayılı kanun, Sayı: 10233.
- Sığrı, Ü. (2006). Japonların kültürel özellikleri bağlamında; yönetsel, ekonomik ve sosyal süreçlerinin analizi, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 29-47.
- Sosyal Hizmetler Akademisi Rehber*, 1968-1969. Sosyal Hizmetler Akademisi Yayınları.
- Tezcan, M. (1982a). Eğitimin sosyolojik temelleri. *Eğitim ve Bilim*, 7(39), 7-10.
- Tezcan, M. (1982b). Tasavvuri akrabalık ve ülkemizdeki uygulama, *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 117-130.
- Toraman, S. (2021). Karma Yöntemler Araştırması Kısa Tarihi, Tanımı, Bakış Açılıarı ve Temel Kavramlar. *Nitel Sosyal Bilimler*, 3(1), 1-29.
- Ülken, H. Z. (1969). *Sosyoloji sözlüğü*. MEB Milli Eğitim Basımevi.
- Vos, J. W. E. (1964). Sampling in space and time. *Revue de l'Institut International de Statistique*, 32(3), 226-241.
- Yaman, Ö.M., Karakulak K. ve Dağlar, F. (2015). *Kavramlar ve kuramlar bağlamında sosyal hizmeti tanımak ve anlamak*. Açılım Kitap.
- Yeler, A. (2019). Türkiye’de sosyal politikaların sosyal hizmet eğitimi üzerindeki belirleyiciliği. *İmgelem Dergisi*, 3(5), 273-285.